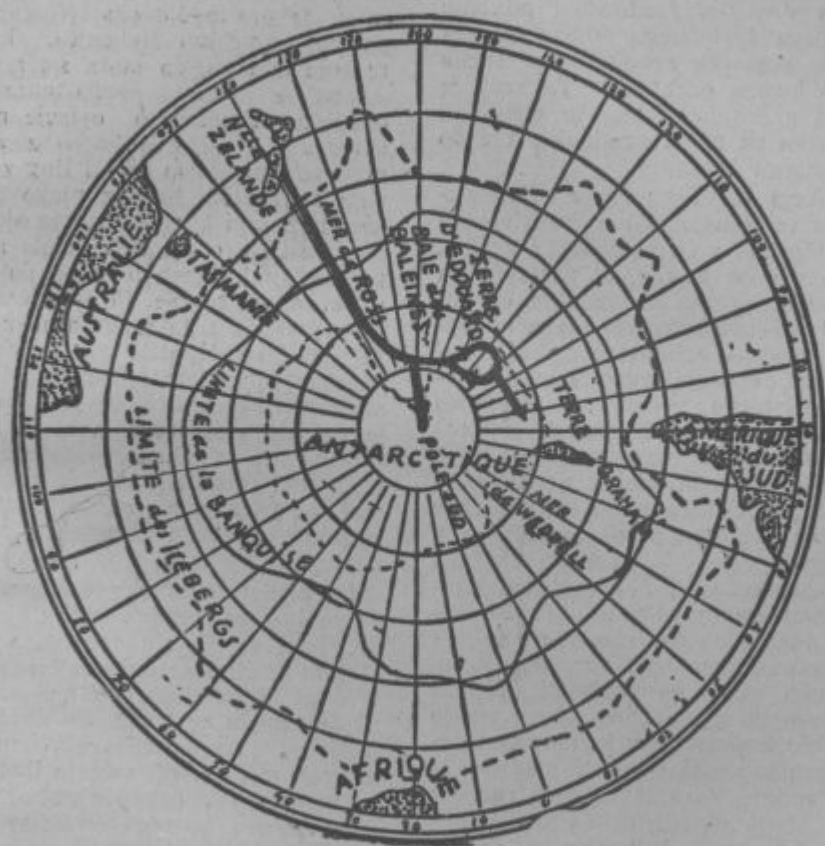

Poštnina plačana v gotovini.

ŽIVLJENJE IN SVET

Byrdov polet na južni tečaj.

Tedenska revija

Štev. 26.

Ljubljana, dne 28. decembra 1928

Leto II.

Knjiga 4

Pračlovek in odrešenik sveta

Sodelovanje med iranistiko in klasično filologijo je dovedlo do važne ugotovitve (zlasti za veroslovje, oziroma za zgodovino verstev), da sega nauk o Bogu-človeku in o koncu sveta ne glede na njegovo poznejšo tradicijo najmanj v peto stoletje pred Kristusom.

Ena najpomembnejših in na posledicah najbogatejših idej, kar jih je rodil Orijent in ki jo je prevzel tudi Zapad, je vera v veliko razdobjnost po cilju stremočega svetovnega poteka in pojmovanje svetovne zgodovine, v smislu ideje o končni odreditvi. Ta vera je vplivala preko helenizma in rimskega krščanstva na potek zgodovine vse do najnovejšega časa.

Dualizem verskih nauk Zarathustre, da se izživlja bistvo sveta v boju luči s temo in v borbi dobrega z zlim, je privedel do teorije, ki postavlja ta boj v velika kozmična razdobja, od katerih tvori svetovna zgodovina v ožjem pomenu — zgodovina človeštva — le majhen del, to je drugo polovico dvajstisočletnega svetovnega razdobja (kozmičnega aiona), ki obsega ustvaritev in obstoj materialnega sveta, medtem ko je obstojal svet v prvih šestih tisočletjih le v duhovni obliki: »Ta zase zaključen svetovni potek je položen v »neomejeni čas« — Zerván akarana (brezčasna večnost), ki je postal po naukih zervanistov najvišja usodna sila. Časovna doba svetovne zgodovine se pričenja z nastopom treh odrešiteljev, ki, dasiravno ločeni po tisočletjih, vendar v skrivnostni medsebojni zvezi, vodijo človeštvo k njegovemu končnemu smotru: pračlovek Gayomart, oče človeškega rodu; Zarathustra, ki razširja nauke Ahura Mazde in obljubljeni odrešitelj Saoshyani, ki vodi v končni časovni dobi človeštvo do konca.

Jasno je, da obstoja med temi tremi postavami, zlasti med pračlovekom in mesijo, neko razmerje. To se vidi že iz daleč naokoli razširjene vere, da se bo odrešitelj pradedbe nekoč povrnil in dokončal svoje delo.

Proučavanje teh vprašanj iranskega veroslovja se je v zadnjem času zelo poglobilo z važnimi filološkimi odkritji. Najdba iransko-manihejskih tekstov v osrednji Aziji omogočuje boljše poznavanje narečja Pehlevi (posebna sred-

njeperzijska govornica, v kateri so baš najbolj pogosti sestavni deli besedišča zastopani po aramejskih ideogramih, ki pa se čitajo iranski). Na drugi strani pa je bil objavljen v Indiji mnogo obsežnejši in boljši tekst Bundehesh nego je bil dosedANJI. To dragoceno delo Pehlevi literature je glavni vir za kozmologijo in eshatologijo.

Iranska legenda o pračloveku nam je znana v dveh oblikah. Prvi tip, Gayomart, je pratip človeka. Njegovo ime pomeni »umrljivo življenje«, kar se razlaga iz tega, da mora sicer umreti, da pa je njegova svetla narava neumrjoča. Bundehesh opisuje njegovo ustvaritev, njegovo borbo z zlim in njegovo smrt, ki jo določi Bog z njegovimi *tridesetimi* leti. Iz njegovega telesa prihajajo kovine (zadnja sled verske pravljice o nastanku sveta iz udov pravelikana), njegovo seme pa preide v božanstvo zemlje. Po štiridesetih letih izraste iz tega rabarbara, iz katere se rodi prvi človeški par Mashya in Mashani (»mož in možica«). Med oba stopi iz Boga izvirajoča svetloba, ki je je deležen Gayomart in ki ga veže z Zarathustro in mesijo, in katere so deležni tudi iranski kralji. To je pač povod, da je poznejša tradicija islamskih avtorjev napravila Gayomarta za prvega kralja.

Drugi tip pračloveka je Yima, ki spada po svojem imenu v indo-iransko dobo. Tudi on je sin solnčnega božanstva in kralj zlate dobe, v čigar kraljestvu ni ne mrzlega, ne toplega vetra, ne bolezní in ne smrti. Po devetih stoletjih pa zavladá na svetu huda zima in kralj reši najbolj razvite ljudi, živali in rastline v podzemski paradíž, ki je svet zase, z lastnimi ozvezdji in kjer teko leta kakor dnevi. Ko se na koncu zadnjega tisočletja vname končni boj med dobrimi in zlimi silami, se odpre ta paradíž in njegovi neumrjoči prebivalci se dvignejo k luči, da pomagajo mesiji v njegovem boju — prvotno pač pod vodstvom Yime, toda legenda poroča v nasprotju s to domnevo o njegovi smrti, posledici zločina. Firdusi opisuje njegovo gospodstvo, njegovo zahtevo, da ga morajo podložniki častiti kakor boga. Zato ga je zapustila sreča in je moral tavati po zemlji v vednem strahu pred sovražniki, dokler

ga ni izsledil njegov smrtni sovražnik Dahaka, ki ga je dal razžagati pri živem telesu (zadnji odmev legende o razkosanju pravekšana).

Prorok Zarathustra, ki je nastopil po perzijskem časoslovju šest tisoč let po pračloveku, je bil potomec Yime. Poznejša legenda o njegovi smrti spravlja njegovo usodo v zvezo z dogodki pradedbe s tem, da izvaja pokolenje Turanca, ki je umoril starega reformatorja, iz rodu onega čarovnika, ki je povzročil svetovno zimo. Jasnejše razmerje do legende o pračloveku kaže potem odrešenik parsisma, rojen na čudežen način iz semena Zarathustre, ki je bilo shranjeno v Hamunskem jezeru.

Kakor je Gayomart v najtesnejši zvezi z zgodbo o ustvarjanju, tako je mesija v najtesnejši zvezi z dogodki dokončnega časa. On je povzročitelj vstajenja in s tem, da napravi ljudi neumrjoče, spominja na Yimo, ko kaže kot vesoljni sodnik na prvega pravičnika — Gayomarta. On je zadnji borec s tem-

nimi silami. Pred njim strmoglavi po ljuti borbi vražja kača v peklenko brezno. Kar ga predvsega veže z Yimo, je njegova svetla narava: njegovo telo se bo svetilo ko sonce. Tudi sicer je razvidno iz tekstov, da je Saoshyani nadčloveško bitje. Njegov vid obseže z enim samim pogledom vse stvari na svetu in njegova hrana je duhovnega značaja. Zato je tudi njegovo delo kozmično: prenovitev sveta. Iz njegovega nastopa ob koncu kozmičnega aiona (»omejenega časa«) sledi, da ta »prenovitev« ne more biti drugo nego konec materialnega sveta, njegov povratak v razdobje duhovnosti ali v svetlobno stanje, kakršno je bilo pred ustvaritvijo. Ko napravi Saoshyani človeštvo deležno »povečanja«, se preseli sam v neposredno bližino Božanstva. Toda njegova postava kaže neizbrisljivo tendenco, postati človeški kralj in junak, ki ustanovi na zemlji kraljestvo popolnosti, kar naj bi pomenilo povečanje človeškega dela.

Sigrīd Undsetova*

Greh Ane Malleine

Ana Malleine ni bilo njeno pravo ime. Krščena je bila na ime Ana Marija Jakobsen. To se je zgodilo takrat v novi cerkvi v Opstadu, že pred šestdesetimi leti.

Pozneje ni bila ne lepša in ne grša od ostalih deklet v vasi. Bila je celo ljubka in pridna, vendar se nobenemu fantu ni zdelo vredno, da bi jo snubil. Ana Marija se je postarala in je postala počasi zelo osamljena. Pa se je spomnil Jörgen Kalmes, kovačev sin, da bi bilo prav za prav treba spremeniti njeno ime. Ana Malleine, je menil, pristoja bolje njenemu položaju in načinu njenega življenja. In to ime ji je ostalo.

Ako bi si bila Ana po običajni poti preskrbela spremembo imena, ako bi bila spoznala čudeže ljubezni in se omožila potem, to je sigurno in gotovo, bi ne zagrešila nikdar nečastnega dejanja, ki ji je prineslo toliko gorja.

* Ta kratka žrtica skandinavske pisateljice, ki je prejela letos Noblovo literarno nagrado (glej članek »V zarji nesmrtnosti«, knjiga 4, str. 684.) vsebuje vse značilnosti literarnega ustvarjanja Undsetove.

Dvajset let je služila Ana pri vdovi na Hangoshofu. Skrbela je za kokoši, opravljala dela na vrtu, čitala starki časnike in vodila gospodinjstvo. Bila je sestra svoji gospodnji. »Nikoli te ne bom pozabila.« je dejala starka ponovno in njene besede so prihajale iz dna srca. Ana je bila zvesta služabnica in obe osamelji ženski je združilo tesno prijateljstvo. Toda nobena ni računala s tem, kar je zdravnik imenoval potem s težko besedo »mrtvoud«.

Prišlo je ko strela iz jasnega neba in odneslo vdovo s Hangoshofa. Vse je šlo tako hitro, da ni imela več časa poskrbeti za Anino bodočnost, kakor je pogosto obljubila. Kako hvaležna bi bila Ana Malleine za vsak novič, ki bi ji pomagal na koščku poti, ki je bil še pred njo. Toda hišo, denar in vse pohištvo je dobilo najbližje sorodstvo. Sestrčna iz mesta naj bi prevzela vse.

To je bil težak udarec za Ano. Pogosto ji je starka zaupala, da »bo že skrbela za to, da zavideži v mestu ne bodo dobili ničesar«. Toda zgodilo se je, kakor se je pač zgodilo.

SIGRID UNDSETOVA

V boljši sobi je stala majhna lesena skrinjica, ki je bila tam, odkar se je mogla Ana spominjati. Skrinjica je bila čudovite oblike z nenavadnimi okraski. Anj je bila vedno zelo všeč in starka ji je obljubila, da bo njena, ko je ne bo več med živimi. Ana je venomer mislila na skrinjico. »Že davno bi mogla biti v mojem predalu, ako bi bila vdova le še malo živela,« si je mislila. Želja po skrinjici jo je vedno bolj mučila. Tako je prišla počasi do prepričanja, da ne more biti prevelik greh, ako jo vzame in skrije v omari. Zelo previdno je šla v boljšo sobo in vzela skrinjico z mesta, kjer je stala že tako dolgo. Ko jo je skrila v svoj predal, se ji je zdelo, ko da bi nekdo izgovoril »tatica«. Pa saj ji je gospodinja vedno obljubljala to črno stvar!... Čeprav se je Ana Malleine skušala znebiti te misli, vendar ji je ostal občutek, da je tatica. Sestrlična se je priselila v podedovano hišo in Ana je morala po svetu. Šla je k neki šivilji, ki je imela prazno sobico, in se živela od malenkosti, ki si jih je prihranila tekom let. Mislila si je, to bo pač dovolj, dokler ne dobi službe. Toda službe ni mogla dobiti. Zmanjkalo ji je denarja in končno je morala v ubožnico. To je bilo zanjo težko. Bila je vedno marljiva in si je hotela zaslužiti sama. Toda ni bilo človeka, ki bi mu bila potrebna.

Tako je minulo več let in ves ta čas je ležala skrinjica v Anini omari. Skrila jo je prav zadaj na deski zadnjega predala. Niti odpreti se je ni upala.

Ana Malleine pa je zbolela. Šest let po smrti stare vdove na Hangoshofu. Morala je ležati in v svoji domišljiji se je imela za tatico. Izgubila je mir in morali so poslati po župnika. Ana Malleine je staremu gospodu zaupala vse in mu povedala vso zgodbo od začetka do konca. Bila je že zelo slaba. O njenem ozdravljenju se ni moglo več govoriti.

Ko se je spovedala do kraja je prosila duhovnika, naj vzame skrinjico iz predala, da jo vidi še enkrat, potem pa naj jo izroči dedinji Hangoshofa, čije prava last je skrinjica.

Župnik je poiskal skrinjico sredi ostankov stare svile in raznega sukna, sedel s črno stvarjo na posteljo k Ani in odprl umetno izrezljani pokrovček.

»Kaj je to, Malleine?« je rekel. »Tu je pismo zate, ki ga nisi niti odprla!« »Pismo?« je šepetala Ana »zame?« Župnik je odprl in čital pismo. Bilo je zapisano, da zapušča Karen Hangos vse svoje imetje »svoji zvesti in dragi gospodinjji, prijateljici skozi dvajset let, Ani Jakobsen.«

»Kaj pravi pismo,« je vprašala Ana. Stari župnik se je moral truditi, da je zatajil svoje vznemirjenje. »Tu je zapisano,« je rekel in se sklonil nad umirajočo, »to skrinjico zapuščam svoji zvesti in dragi gospodinjji, svoji prijateljici skozi dvajset let, Anji Mariji Jakobsen.«

Ana Malleine je sedla in strmela predse v tiho izbo. »Že pridem, gospa,« je šepetala, »in sama se ti bom zahvalila.« Brez boja je omahnila nato na blazino ter se smehljala blaženo, mirno in zadovoljno. Župnik je pokril obraz pokojnice.

Dr. Vladimir Bartol

Razlaga sanj

Pogled v eno najtemnejših strani naše duševnosti

Sigmund Freud je postavil svojemu delu »Traumdeutung« (Razlaga sanj), ki je izšlo l. 1900 kot motto: »Flectere si nequeo Superos, Acheronta movebo«. Kar znači v našem jeziku nekako: »Če ne morem upogniti, zlomiti Bogov, bom mobiliziral ali poklical na pomoč Podzemlje«. V tem stavku je izraženo bistvo sanj, kakor ga je izsledila psihoanaliza »Superi«, kar pomeni prav za prav »zgornji«, so naše zavestno življenje, od nekaterih avtorjev naravnost imenovano »nadzavest«, »Acheron« ali podzemlje pa je nezavedno življenje, ki ga imenuje Freud »das Unbewusste«, drugi avtorji pa »podzavesta«.

Kultura in civilizacija narekujejo človeku, da »zatre« velik del svojih teženj in želja. Istotako zahteva celotni ustroj človeške družbe, da se posameznik omeji v svojih stremljenjih. Toda da se želje in stremjenja, ki so že enkrat bila v človeku, ne dajo popolnoma odpraviti, za to govori že postulat ali zahtevek o ohranitvi energije, ki velja tako za fizični, kakor za duševni svet. *Kam gredo torej ta stremjenja in te želje, katerim se mora človek odreči na korist družbe?* Freud in njegova šola pravi: »sie werden verdrängt« ali: »stremjenja in želje, ki se ne strinjajo z zahtevami človeške družbe, se izrinejo. To izrinjenje ali spodrinjenje — Freud pravi: *Verdrängung* — je eden najvažnejših činiteljev naše duševnosti. Take izpodrinjene želje in težnje pridejo tedaj v podzavest, kjer delujejo in rovarijo, ne da bi mi sami vedeli zanje. Acheron ali podzemlje človeške duševnosti ni torej nič drugega kot torišče teh izpodrinjenih teženj in želja, ki so nam v vsakdanjem življenju popolnoma neznane. Do očitnega izraza prideto šele v sanjah ali pa, če so presilne in obsegajo prevelike komplekse, v duševni obolenosti ali *neurozi*.

Toda motite se, če mislite, da se skrivajo te težnje v sanjah, kakor se jih mi zjutraj zavemo. Zakaj vse, kar sili iz našega podzemlja, to je iz naše podzavesti v zavest, je podvrženo obmejni ostri kontroli ki jo je Freud imenoval *cenzuro*. To tvorijo vse tiste težnje

in ideje, ki sta nam jih bili že od mladosti vcepili v zavest vzgoja in družba. Te so: morala in etični pomisleki, socialna ali družabna stremjenja, estetična vzgoja, skratka vse, kar nas je družba naučila smatrati, da je prav, da je dobro in lepo. Ta cenzura torej spremeni in predela v svojem smislu vse tisto, kar sili iz podzavesti v območje zavestnega.

Do Freuda se je vsa poklicna psihologija — Freud jo imenuje »Schulpsychologie«, — bavila le z našo zavestno duševnostjo. Šele Freud je odprl s svojo metodo pot do podzavestnega v nas, kar imenuje sam »demonško stran« človeka. Pred njim je seveda že mnogo velikih duhov pogledalo v to podzemlje — naj spomnim v svetovni literaturi le na Shakespearea, Dostojevskega in Nietzscheja — toda kot znanstvenik je bil on prvi, ki je odkril sigurno pot do nezavdnega v nas.

Kakšno je bilo mnenje o sanjah, preden je Freud priobčil svojo »Traumdeutung«? V glavnem ga lahko razčlenimo v dva bistveno si nasprotujoča dela: v znanstveno in v ljudsko pojmovanje sanj. Wundt, veliki nemški psiholog, ki je prav za prav utemeljitelj izkustvene psihologije, pravi o sanjah takole:

»Sanje so v svojem bistvu nekaka nesmotrena funkcija našega organizma, njih vsebina nima nikake logične zveze, saj ji manjka brzda naše kritičnosti v budnem stanju. Sestoji pa iz odlomkov našega dnevnega življenja, naših doživljajev in misli.«

V direktnem nasprotju s tem pojmovanjem pa je bilo že od nekdaj ljudsko mnenje, ki je pripisovalo sanjam skrivnost, globok, naravnost proroški pomen. Naj omenimo samo vlogo, ki jo igrajo sanje v zgodovini človeštva in literature. Egipčanski Jožef razlaga sanje faraonu, angeli se prikazujejo svetopisemskim junakom in jim odkrivajo v skrivnostnih besedah bodočnost ali neznano zvezo že preteklih dogodkov. To vero v ljudstvu so nekda izkoriščali in jo še izkoriščajo različni vedeževalci in vedeževalke ki »razlagajo« sanje in »prorokujejo« ljudem iz njih. Prav tako ali še bolj je med ljudstvom razširjena

metoda s šiframi, ki jo poznate gotovo vsi iz tako imenovanih sanjskih bukev. Vsaka stvar, vsak predmet, o katerem se nam sanja, je simbol za nekaj drugega, za nas pomembnega.

Jasno je, da se znanost ne more zadovoljiti s podobnimi ljudskimi razlagami, čeprav imajo sanje tudi res svoj poseben smisel in se dajo torej v nekem oziru razlagati. Da, celo svoje posebne simbole imajo.

Vrnimo se k znanstveni razlagi, ki je bila splošno v veljavi pred Freudovimi odkritji. Sanje so po mnenju teh psihologov nekaj konglomerat, sestojč iz misli in dnevnih dogodkov osebe, ki se ji sanja. Kaj pa je tisti neposredni činitelj, ki sproži sanje? Te vzroke lahko delimo v dva dela: Prvič v zunanje dražljaje, kot je n. pr. ropot voza, zvočenje, tiktakanje ure, lastni kriki in podobno. Drugi taki činitelji so organskega značaja in izvirajo iz osebe same, ki sanja. To so občutki gladi, žeje, mraza, vročine, različnih telesnih potreb itd. peščica avtorjev je videla neposredni zadnji povod sanjam tudi v burnih doživljajih in pretresih duševnega sveta, doživljenih v najbližji preteklosti.

Freud priznava vse gori omenjene činitelje, ki so tudi po njegovem mnenju zadnji in neposredni povod sanjam. Vendar pa pravi, da s temi ugotovitvami *še ni nič doprinešenega k pojmovanju bistva ali jedra sanj samih*. Vprašuje se — pazite, to je logično priostreno vprašanje, ki meri naravnost v središče problema — *odkod sanjam baš ta in ta določena vsebina in ne kakšna druga, ko vendar vemo, da je naša notranjost organizem, v katerem je vse dogajanje med seboj v vzročni zvezi?*

Praden odgovorim na to vprašanje, vam hočem dati enostaven primer sanj, ki ga je doživel gotovo že mnogokrat vsakdo od vas.

Bilo je pri vojaki. popoldne sem bil v mestu in v vojašnico sem se vrnil za večerjo prepozno. Šel sem lačen spat. Proti jutru se mi sanja: Doma sem, povabljen sem k znanecem na večerjo. Na mizi se kadri izvrstna pečenka, jemo, pijemo, postreželo nam s tortami.

Psihologi do Freuda bi si te sanje razlagali takole: Bil sem lačen, zato se mi je sanjalo o jedi. Res je to, glad je bil nedvomno zadnji, neposredni povod tem sanjam, tako rekoč vzmet, ki jih je bil sprožil. Toda odkod njih vsebina, se vprašamo s Freudom? Ta mi

je bila narekovana po moji želji, da bi jedel in ne samo po tej, temveč tudi po želji, da bi bil doma in da bi že bil odslužil vojaščino. Tako je prišel Freud do svoje elementarne zakonitosti vsakih sanj, ki se glasi:

»Sanje so izpolnitev neke želje.«

Vendar je večina sanj mnogo bolj zapletenega značaja. Da vam pokažem zakonitosti, ki vladajo sanjam, hočem podati primer, ki ga popisuje švicarski učitelj in psihoanalitik Zulliger v svoji knjigi *»Unbewusstes Seelenleben«*.

Sedemleten deček sanja:

»Peljem se v vlaku in jem štruklje«. Pri spraševanju pove, da je videl prejšnjega dne vlak, da se je v njem že parkrat peljal, kar mu je bilo zelo všeč. Tu umolkne. Ko ga vprašajo, kaj mu pride na misel ob besed. »štrukelj«, ne ve povedati drugega, ko to, da jih rad je. Toda psihoanalitik ga vprašuje dalje: »Kam si se že peljal z vlakom«, nakar odgovori deček: »K stari mami.« Če se peljemo tja, se vozim lahko celo uro. To mi ugaja. Pri stari mami je vedno veselo; tam lahko pasem krave in pobiram češplje in jabolka, in deda in babico imam zelo rad. — Jeseni grem na počitnice k babici, to je pred kratkim pisala, in se že sedaj strašno veselim, posebno na to, da bom pasel.

Pri tem zakurimo ogenj in pečemo krompir in jabolka.

S pripombo mu pokaže psihoanalitik svoje zanimanje ter ga vzpodbudi tako k nadaljnjemu pripovedovanju.

»Tam se hodi samo sedem let v šolo (kjer je deček doma pa devet) — in zadnjič, ko smo obiskali babico, nam je dala štruklje celo spomladi, ona ima za to dovolj jabolk.«

Psihoanalitik ga vpraša tedaj: *»Mar ne hodiš rad v šolo?«* — *»O, pač rad,«* odvrne otrok. — *»Kako ti gre v šoli, ali gre vedno vse dobro?«*

Fant skomigne z rameni: *»Včas!«*

»In včas tudi ne?«

»Včeraj ne. Zlomil sem si pisalo in učiteljica me je udarila. Sploh je ona včas tako stroga. Veselim se že, ko bodo počitnice!«

Sedaj so nam hipoma postale razumljive tiste sanje, ki jih je bil deček izrazil v enem samem stavku: *»Peljem se v vlaku in jem štruklje.«* Prejšnji dan ga je bila stroga učiteljica udarila, sanje pa ga že posadijo v vlak, v katerem se pelje na počitnice k babici. Izrazita izpolnitev torej neke v real-

nem življenju neizpolnjive želje. Sanje postavijo dečka tako rekoč v nasprotje s kruto realnostjo: Tu stroga učiteljica, ki ga tepe — tam dobra babica, ki ga gosti s štruklji. V sanjah se torej nekako maščuje nad hudo učiteljico, češ, da je že šole konec in s tem tudi nadzorstva stroge učiteljice. Česar si pa kot dobro vzgojeno dete »niti v sanjah« ne upa naravnost in jasno izraziti. Ta okrnitev in to zavijanje sanj, ki ne pridejo do jasnega izraza, pa je delo tiste cenzure, o kateri sem bil govoril uvo doma.

Oglejmo si sedaj ta primer поблиže:

1) Prvo, kar opazimo na sanjah, je njih nenavadna kratkost v primeri z mislimi, ki se skrivajo za njimi. To zakonitost imenuje Freud *zgotovitev* ali *kompromiranost sanj* (Die Verdichtung); z drugimi besedami: Sanje so v primeri z vsebino, ki se krije za njimi, nenavadno jedrnate in kratke.

2) Dalje vidimo, da najvažnejši element, to je jeza na strogo učiteljico in želja po maščevanju nad njo, v dečkovih sanjah sploh odpade. Pač pa pade čustveni povdarek v njegovih sanjah na vožnjo v vlaku in na uživanje štrukljev, torej na nekaj, kar ima le drugoten pomen. Čustveni povdarek se torej premakne ali prenese od glavnih činiteljev na manj važne, kar je delo prej omenjene cenzure, ki ne dopušča, da bi prišlo na površje človekove zavesti nekaj, kar se ne sklada z vzgojo in zahtevami človeške družbe (v našem primeru jeza in maščevanje). Ta *premaknitev čustvenega povdarka* — Freud jo imenuje: »Die Verschiebung« — je druga elementarna zakonitost naših sanj.

3. Tretja elementarna zakonitost sanj je njihova *simbolika*. Pod vplivom cenzure, ki sega celo v našo podzavest, sa naše prvotne težnje in želje maskirajo in pridejo le tako predelane nam do zavesti. Sanje se poslužujejo najrazličnejšega materiala in najrazličnejših sredstev da se utelesijo. Freud pravi: »Za pravilno umevanje teh simbolov, se nam ne stavijo večje težave nasproti, kakor učenjakom, ki tolmačijo hieroglife.« Nekaj primerov naj pokaže, kako deluje ta tretji činitelj.

a) Neka dama sanja med drugim, da ji poda njena mlajša sestra pri gledališki predstavi košček žarečega oglja, češ, da ni vedela, da bo trajalo tako dolgo in da jo mora že zelo zebsti.

Pri podrobni analizi se je izkazalo, da je žareče oglje le simbol, ki pomeni skrivno ljubezen. Dotična dama je bila namreč že precej v letih in ni imela več mnogo izgleda, da bi se poročila. Njena mlajša, srečnejša sestra ji pravi v sanjah: »Nisem vedela, da bo trajalo tako dolgo.« Namreč ne predstava, ki je pa zase tudi simbol življenja — pozornice sveta —, temveč dejstvo, da je ostala njena sestra tako dolgo s svojo skrivno ljubeznijo — sama. In baš zaradi te osamljenosti jo mora tudi že zelo zebsti.

b) Nekdo sanja, da se je moral baviti z neko osebo zaradi »prelomljene kosti«. Analiza je pokazala, da pomeni prelomljena kost — prelom zakona (nemško: Knochenbruch, — Ehebruch.) In je tako izdal dotični psihoanalitiku svojo tajno željo, da bi prelomil — zakon.

c) Drugi zopet sanja, da potegne izza postelje znano damo. Analiza je povedala, da je to simboličen akt za misel, da jo »predpostavlja« drugim. (Gibt ihr den Vorzug.)

d) Če sanja kdo, da se mu zde ljudje nenavadno veliki, se te sanje gotovo nanašajo na dogodke iz njegove otroške dobe, ko so se mu zdeli res vsi ljudje »tako veliki«.

Ti primeri so nam pokazali, da se sanje ovijajo v najrazličnejše simbole in se z njimi maskirajo.

4. Četrti činitelj, ki se udeležuje tvorbe sanj, imenuje Freud *drugotno obdelavo* (Sekundäre Bearbeitung). To je *tistakritičnost* v sanjah, ki nam je znana iz naših sanj samih, ko si v njih govorimo: »Ah, saj vse to samo sanjam in ki dopušča, da nadaljujemo sanje, čeprav se nam zde že tedaj popolnoma nezmislne. Ta sekundarna obdelava je tudi tisti činitelj, ki povzroči, da se nam zde sanje tako nejasne, ko se jih pozneje zavemo.

★

Sedaj se vpraša Freud: Kakšno biološko funkcijo pa imajo prav za prav naše sanje? In tu pride do zaključka, da so sanje v veliki meri čuvarji našega sna. Naj navedem primer:

Nekomu se sanja, da potuje z ekspedicijo na severni tečaj. Silno mráz je, toda v sanjah si prigovarja, da mora vztrajati, če hoče doseči cilj. Končno se prebudi in tedaj opazi, da mu je bila zdrknila odeja s postelje. Da-si je orga-

nizem občutil mrz, so ga vendar povedle sanje v take okoliščine, kjer je mrz sam ob sebi umeven. In tako so sanje vsaj za nekaj časa očuvala dotičnemu spanec. *Torej vsaj v mnogih slučajih nastopajo sanje kot čuvarji spanca.*

Prvotno trditev, da so vsake sanje prav za prav le izpolnitev neke podzavestne ali zatrte in v realnem življenju vsaj začasno neizpolnjive želje, pa bi nam ovrгло dejstvo, da sanjamo prav pogostokrat tudi strašne, naravnost nezno so mučne sanje. Poskušajmo analizirati konkreten primer:

Prijatelj se je dogovoril z neko damo, da jo spremlja na potovanju. Dama je bila videti popolnoma zadovoljna, čeprav je bilo zanjo vezano to z velikimi težavami zaradi predsodkov ljudi. Toda kolikokrat je jo vprašal, če se hoče res podati z njim na pot, mu je vselej zatjevala, da se čuti srečno ob tej misli. Na dan pred odhodom pa pride k njemu in pravi:

»Veš, vsa sem potrta, ker se mi je sanjalo nekaj zelo neprijetnega. Ko sem te čakala v sanjah na kolodvoru, te ni bilo od nikoder in zato sem morala odpotovati sama. Uh, kako žalostne sanje!«

Slučajno sem bil navzoč in ko sta me vprašala, kako si razlagam sanje, ki očitno govorijo proti teoriji o izpolnitvi želje, sem se nasmehnil in dejal: »Gospodični je v podzavesti gotovo ljubše, da potuje sama in da je ne spremljaš na poti.« Dama je zardela, priznala je in pripomnila: »Vam ne povem svojih sanj nikdar več.«

Torej tudi v tem primeru neprijetnih sanj, je bilo njih bistvo — izpolnitev neke želje, ki si jih pa dotična dama ni upala dotlej priznati.

Znane so sanje, ko se znajde človek pred kakim težkim izpitom, ko okuša ves tisti strah in vso tisto bojazen, ki ga je bil nekoč zares deležen; na primer sanje o polaganju mature. Mar si človek res želi nazaj tistih neprijetnih dni? Toda neki čuden činitelj je padel v oči že drugim raziskovalcem. Statistika je namreč pokazala, da sanjajo take sanje samo tisti, ki so srečno prestali dotični izpit. In še nekaj, da se te sanje navadno pojavljajo pred kakim odločilnim dogodkom. Analiza pravi, da so podobne sanje prav za prav le nekaka tolažba, češ, saj si se tudi takrat bal, pa se je bilo vendarle vse dobro izteklo. Zatorej nikar ne obupaj! Tako kot si takrat vse srečno prestal, boš tudi v tem slučaju uspel. Torej na dnu zopet ista prehodna izpolnitev neke želje.

Naša izvajanja so pokazala, da niso sanje le zmes predstav in misli, ki nimajo nikake medsebojne zveze, temveč da so visoko smotren organski pojav, ki je v vzročni zvezi s celotnim našim življenjem, ki ga po svoje tolmači in dopolnjuje. Videli smo, da se za vsakimi sanjami skriva čisto določen smisel, za čigar utelesitev se poslužuje naša duševnost najrazličnejših simbolov. Tako smo si, upam, priborili vpogled v eno najtemnejših strani naše duševnosti, ki se ravna po lastnih zakonitostih in ki je bila doslej najmanj raziskana, čeprav se tiče najintimnejšega življenja slehernega izmed nas.

Cvetje pozimi

Za gojitev zimskega cvetja obstoje različne metode, pri katerih se upošteva hlad, vročina, suša, elektrika, eterizacija. Najenostavnejši pa je ta-le način. Rastlino pogreznješ za 6 do 12 ur v gorko vodo, potlej pa postaviš v temno izbo ob 25° C. Po dveh ali treh tednih jo deneš na svetlobo in se razcvete. Za razne sadike je kopel v topli vodi različna, vendar ne sme trajati nikdar nad 12 ur, ker bi zamorila brstje. Glede temperature te kopeli ni stalnega pravila: posku-

soma, tipaje se določi za vsako zelišče posebej. Dobro je vedeti še to, da vpliva toplina kopeli zgolj krájevno, torej le za ono pokovje, ki je bilo res potopljeno. Razstava v gorki temnici je nujna; če pa se nekoliko odloži nje pričetek, se zavleče tudi doba razcvita. Takisto moreš po volji razporediti nastop posameznemu cvetju. Metoda je tem učinkovitejša, če se izvaja na rastlinah, ki so se najprej obletele, izgubile svoje listje. Jesenski poskusi se hitreje obnesó, dasi tudi zimski dadó vselej zadovoljiv uspeh.

Več sporta in manj rekordov!

Živimo v dobi, ko slavi sport triumfe kakor še nikoli ne, če izvzamemo morda dobo Helenstva; toda takrat so bile bojne igre v neposredni zvezi in odvisnosti z verskimi običaji. Ne da se tajiti, da je pohod sporta eden izmed najbolj razveseljivih pojavov povojne dobe, ki je prinesla toliko slabega in nezdruživega. Zakaj čeprav velja stari rimski rek »mens sana in corpore sano« (zdrav duh v zdravem telesu) le do neke meje — koliko genijev, ki je dalo človeštvu neminljivih vrednot, se je rodilo in živeło v bolehnih telesih! — je narodom, kjer so n. pr. z odpravo vojaške dolžnosti vzeli moški mladini edino smotreno telovadbo in kjer vrhu tega ne poznajo sokolstva, ter so stotisoči deklet in žena prisiljeni sedeti v uradih, tovarnah itd., sport uprav življenski pogoj za zdrav razvoj telesa.

Sport je torej potreben in vrlo važen činitelj v življenju današnjega človeka. Toda prav tako važno je, da ga s prevelikim forsiranjem ne pritiramo in absurdnost. O tem priobčuje zdravnik dr. G. Denzmer zanimivo razpravo, ki jo v naslednjem podajamo našim čitateljem.

Urjenje telesa se mora začeti že v rani mladosti. Dokler ne začne otrok hoditi v šolo, je seveda odveč siliti ga, da bi gojil smotreno sportne vaje, zakaj dotlej si zna otrok pač sam najti dovolj gibanja. Kakor hitro pa začne hoditi v šolo, mu telesne gibanje in zato je treba izgubo nadomestiti s prostimi vajami v prirodi, s telovadbo, plavanjem, izleti itd. Koškega pomena so sport in telesne vaje za doraščajočo mladino kakor tudi za odrasle, je danes pač vsakomur znano in menda o tem ni treba izgubljati besed. Tudi starejši ljudje so potrebni sporta, ki jim ohrani življensko čilost, svežost, čvrstost in prožnost.

Tako je sport postal bistven sestavni del vsega našega življenja in skoro čudno se nam zdi, če se zamislimo v dobo kakih petnaest dvaset let nazaj, ko je bil sport, kakor pravimo, še v povojih in ko ljudje še niso čutili potrebe po njem.

Vsako novo gibanje se tisti mah, ko dobi pogon, nekoliko razkipi, udari čez meje, dokler se sčasoma ne ustali in umiri. Tudi pri sportnem gibanju se opa-

ža nekaj sličnega. Najhušji izrodek — z vso pravico ga tako imenujemo — modernega »sportarenja« je brez dvoma brezmejni in nesmotreni lov za rekordi, ki ni, ne more in ne sme biti alfa in omega sportnega življenja; zakaj za narod je neprimerno manj važno, ali je gospod X. ali gospodična Y. prekosila dosedanji rekord za kak milimeter, kakor pa to, da doseže vsakdo izmed nas neko povprečno, morda od rekorda precej oddaljeno, ali vendarle še častno in trajno višino. Vsa čast zdravemu sportnemu tekmovanju: toda ne preveč govoriti o sportnih rekordih in častiti v zmagovalcih polbogove, pri tem pa napram fizičnim uspehom puščati v nemar in pozabljati duševno delo in duševne uspehe!

Ob tej priliki velja omeniti tudi ženski sport. Baš on se je v zadnjem času zelo razrasel in vrhu vsega ga še ilustrirani listi čez mero povečujejo. Popoln nezmisel je, ako hočejo nekatere dame v vseh, v prav vseh sportnih panogah stopati vštric z moškimi. Na letošnji olimpijadi v Amsterdamu je pri teku na 800 metrov neka Nemka zmagala na ta način, da so se vse ostale tekmovalke od prevelikega napora zgrudile na tla. Ali je to zdravo? Znani nemški telovadni učitelj in prvoboritelj Ludvik Jahn je dejal v dobi, ko se o ženskem sportu prav za prav niti še ni dalo govoriti: »Tudi v dekliških šolah naj se goji telovadba, toda zmerno in žensko!« V teh besedah je, če jih prenesemo na celokupni ženski sport, najlepša rešitev tega vprašanja. Seveda naj tudi ženske, ako jim je to v zabavo, goje sport in telesne vaje. Ali goje naj jih zmerno, to se pravi, izberejo naj si tiste sportne panoge, ki prijajo ustroju ženskega telesa. Varujejo naj se predvsem nenadnih, zavijajočih in poskakajočih kretenj, ker nastanejo pri tem kaj naglo neprilike v spodnjem delu života. Ženska naj goji v prvi vrsti dihalne vaje; zakaj pri njej ne gre za to, da ima trde in napete mišice, ampak morajo biti mehke in voljne. Zato za žensko ni priporočljivo gojiti tiste panoge sporta, pri katerih se pokažejo kot posledica preveč razvita trebušne mišice in premajhna prožnost medeničnih kosti.

Če je torej pretiran lov za rekordi uprav škodljiv ljudskemu zdravju — ne-

davno so v Berlinu zdravniško preiskali nekatere odlične rekorderje in so ugotovili presenetljivo dejstvo, da ima večina njih vse prej ko idealno raščeno telo, domala vsi, pa zelo resno srčno napako — je precenjevanje sportne misli iz drugih vidikov še skoro usodnejše. Sport je vsega navdušenja vr eden pojav, če ga gojimo kot igro in urjenje; ako pa postane širokim plastem predmet vse prevladujočega interesa in potisne v ozadje vse ostale vrednote, zlasti vse duševne interese, je zgolj še mrtev tvor brez duše. Zakaž v prvi vrsti služi vendarle — če pustimo ob strani pomen sporta kot faktorja, ki jača voljo in sposobnost duševne koncentracije — negi v n a n j e g a človeka in tudi še tako vestno čitanje sportnih listov in sportnih rubrik v dnevnem časopisju ne donaša človeku omembe vrednih notranjih dobrin. Znano je, da karakterizira povojno generacijo uprav katastrofalno nedostajanje znanja in neverjetno nizek nivo izobrazbe: poglavitnih vzrokov temu pojavu je brez dvoma iskati v dejstvu, da je današnjemu svetu v glavnem skrb le vnanjega človeka, notranjega pa pri tem zanemarija kakor še nikoli prej. Toda naša doba nujno zahteva kulture duhá, ako nočemo, da bo vsa naša kultura propadla.

V minulem stoletju je izgovoril Stanley, sloviti raziskovalec Afrike, pomembno besedo: »Nam je treba treh stvari: značaja, uma in mišic. Toda preti nam nevarnost, da začenjamo posvečati pozornost le poslednjima dvema.« To svarijo velja kakor nalašč tudi za našo dobo. Treznemu in po denarju hlepečemu današnjemu svetu nikakor ne nedostaje hladnega razuma, še manj trdih mišic. Manjka pa mu, vedno bolj mu manjka notranjih vrednot duše, značaja in srčne kulture. Tako smo prišli tako daleč, da so mnogim ljudem postala potrebna grobejša dražila »senzacije«, ki v njih iščejo razvedrila po končanem dnevnem delu. Polagoma, a zanesljivo so se z mehanizacijo življenja preobličile vrednote, pokojnost se je morala umakniti hrupnosti in vseobči, ne samo na sport omejeni rekordski duh je izpodrinil prejšnjo skromno, z vsem se zadovoljujočo miselnost.

Čim delj premišljamo o tem, čim bolj kritično motrimo kulturni razvoj naše dobe, tem bolj, se nam vsiljuje spoznanje, da je potrebna nagla intervencija, če nočemo doživeti popolnega razsula

duše, nega življenja. Toda kje je pot, po kateri naj pridemo do poglobitve vase, do izradnje nove duhovne kulture, a da bi pri tem ne zanemarili pametne kulture telesa? Vrnimo se, vsaj od časa do časa, k naravi! Kamorkoli pogledaš: tu prostrani nebeški svod, tam slikoviti svet živalstva in rastlinstva in rudništva, kdo bi vse našteval — povsod bo iščočí duh našel popolno zadoščenje in bo nemara celo pripomogel pri izgradnji mogočne stavbe, ki jo je dvignila moderna prirodoslovna veda. Toda smotreno ukvarjanje z raznovrstnimi pojavi obdajajoče nas prirode nam nudi še več: po njem se bližamo spoznavanju bistva stvari. Preko izkustva do spoznanja, preko prirodoslovja do višjega pojmovanja življenja, do naobrazbe srca in do prave notranje kulture, preko proučevanja neizčrpnega bogastva oblik in tvorb do razumevanja vekovnih umotvorov človeštva, preko spoznanja umnih naprav sveta organizmov do pojmovanja veličastne moderne tehnike! Saj temelji vse, kar je človek ustvaril, na uporabi in izgradnji tega, kar mu je narava dala, česar ga narava uči. Ali zatorej ni vredno ukvarjati se z njenimi prvotnimi oblikami, da prodreš v vseveljavno skladnost stvari, da občuduješ spoznaš v vsakteri še tako majhni in neznatni tvorbi načrt vesoljstva? Ali ni vredno oživiti spoštovanje do prirode, ki ga je naša trezna doba že malone docela izgubila, in tako obogatiti in skultivirati notranjega človeka, duhá? Naj velja zapoved: dajte telesu, kar je telesnega, pa tudi duhu, kar je njegovega!

Anekdote o učenjaku Regenu

Slovenski dijak in milijonar

Težka je bila borba marsikaterega slovenskega akademika tam gori na Dunaju za obstanek. Mnogi so prebivali v zatohlih podstrešnih sobah, stradali in postajali revolucionarji, ali pa so se utopili v valovih velikomestnega življenja. Kdo more opisati njih tragiko? Mnogi akademiki pa so našli toplo zavetje tam v «Domovini», ali «Studentenheimu», ki ga je ustanovil človekoljub dr. Schwarz za revne, marljive dijake. V «Domovini» je imel vsak dijak primerno stanovanje, večinoma sta stanovala po dva. Tudi naravoslovec dr. Ivan Regen, čigar življenjepis smo že objavili, je stanoval v «Domovini».

Nekega dne je posetil znamenitega biologa-fiziologa dr. Exnerja. Regenovega učitelja, v njegovem inštitutu na univerzi «premogovni baron», multimilijonar I. Gutman, ki je posedoval velikanske premogovne revirje v Šleziji, Moravski Ostravi in na severnem Češkem. Učenjaka je milijonar naprosil, naj mu nasvetuje marljivega in vestnega dijaka, ki bi poučeval njegova sinova prirodoslovje dve uri na teden. Profesor mu je kratko odvrnil: «Poznam prav odličnega dijaka. Upam, da je v laboratoriju.» Pogledal je tja, toda ni ga bilo. Gutman je naprosil profesorja za dijakov naslov ter se je nato takoj z univerze odpeljal v «Domovino». Počasnih korakov in precej upehan je stari Gutman prišel v tretje nadstropje ter potrkal na vrata sobe, v kateri je stanoval — naš Ivan Regen. Trka, trka in trka. Nobenega odziva. Nato je odprl vrata in vstopil v sobo. Pri mizi je sedel mladenič ves zatopljen v študij. Lahno ga je potipal po rami in nagoovoril:

— Gospod! Potrebujem akademika, ki bi moja sinova poučeval prirodoslovje dve uri na teden. Vi ste mi priporočeni.

Stari Gutman se je nato nekoliko ozrl po sobi ter je ves začuden opazil, da leže povsod rokopisi, knjige, zvezki in drugi znanstveni pripomočki. Mladenič se je ozrl na prišleca in kakor v zatopljenosti mu je odgovoril:

— Nikakor ne! Ne morem prevzeti, ker se pripravljam za disertacijo. Oprostite! Zbogom!

Mladenič je starega gospoda spremil do vrat in se nato zatopil znova v svoj študij.

Milijonar Gutman je nato nekoliko razočaran in vznevoljen odšel nazaj k univ. prof. dr. Exnerju ter mu začel ogorčeno tožiti:

— Gospod dvorni svetnik! Lepega mladeniča ste mi priporočili. Kaj takega se mi v življenju še ni primerilo, da bi mene, Gutmana, ki imam celo na dvoru na stežaj vrata odprta, metal ven tak reven študent. Velja, kar velja. Tega mladeniča hočem na vsak način imeti.

Drugi dan je Regen prišel v Exnerjev laboratorij. Prof. Exner ga je dobrohotno prijel:

— Nesrečnež! Kaj ste včeraj napravili?

Regen je svojega profesorja začudeno pogledal, kajti njegova vest je bila mirna in je odkrito odgovoril:

— Nič hudega, gospod profesor!

— Ali ni bil neki starejši gospod pri vas? Jaz sem ga poslal k vam. Ali veste, koga ste vrgli iz sobe?

— Nimam pojma!

— Milijonarja Gutmana. Hitite na njegov dom in se mu predstavite. Dobro bo za vas!

Regen je slušal nasvet svojega profesorja in pohitel k Gutmanu, ki ga je prav dobrosrčno sprejel ter mu ponovil svoj predlog z vprašanjem, koliko zahteva honorarja. Regen je v svoji skromnosti, ki je običajna slovenskemu študentu, odgovoril:

— Pet goldinarjev na mesec.

— Ne! Dam vam petdeset goldinarjev na teden in marljivo poučujete moja sinova v prirodoslovju, je odvrnil milijonar. Od tega časa je postal Regen domači učitelj in rodbina ga je sprejela kot domačega člana. Gutmanov sin Viljem, ki sedaj vodi ogromno premogokopno podjetje, je vzljubil skromnega Regena tako, da sta si postala pozneje iskrena prijatelja.

Regenovi murni v nevarnosti

Baron dr. Gutman je dal svojemu prijatelju dr. Regenu na razpolago obsežen kompleks zemljišča v bližini Klosterneuburga, kjer je ta po svojih idejah in načrtih uredil moderno znanstveno

opazovalnico življenja in nehanja mur-
nov odnosno kobilic. Opazovalnico je
opremil s posebnimi opazovalnimi apa-
rati in instrumenti ter z drugimi znan-
stvenimi pripomočki. Tu so murni ob-
varovani tudi pred vsemi svojimi so-
vražniki pod zemljo, na zemlji in v zra-
ku. Žive kakor v kaki republiki. Murne
je lahko vsak trenutek v poljubnem po-
ložaju in razvojnem štadiju avtomatično
fotografirati, možno jih je avtomatično
fonografirati, tako da je mogoče naj-
točneje določiti višino njih glasu. Tu
dela dr. Regen različne eksperimente,
ki se nanašajo na slušne organe samic,
ki jih skuša samec s svojo godbo pri-
vabiti na svatovanje. Vrše se pa še dru-
gi fiziološki eksperimenti.

Murnski in kobilčji republiki pa je
pretela svetovna vojna. Ko je po vsej
državi pričel pritiskati glad in je bilo
pomanjkanje življenjskih potrebščin ved-
no večje, so začeli ljudje izrabljati vsa-
ko ped zemlje, da so jo obdelali. Oso-
bito na Dunaju in v njegovi neposredni
okolici. Prebivalstvo okoli Klosterneu-
burga je z nejevoljo opazovalo, da je
velik kompleks zemlje neobdelan in da
se tam male živalce murni, kakor tudi
kobilice vesele, ljubijo in bratijo, da ži-
ve udobno in brezskrbno lepo življenje.
Začeli so vedno glasneje in glasneje
godrnjati ter se je že začela akcija, da
se mora tudi ta obsežni kompleks raci-
onalno obdelati. Z velikimi težavami
in napori je Regenu uspelo, da se je to
preprečilo.

Murni in cariniki

Znameniti, a skromni znanstvenik
Regen je imel brata — župnika Josipa,
ki je župnikoval na Uncu pri Planini na
Notranjskem, kjer je bil splošno pri-
ljubljen ter je pred dvema letoma umrl.

Kmalu po prevratu je Regen posetil
svojega brata ter ostal pri njem več
tednov. Ko se je odpravljaj na pot, so
ga silno skrbeli stari murni, ki jim je
imel v posebnih aluminijastih gajbicah.
Bili so stari že nad petnajst let ter je
poznal generacije za generacijo. Ravno
pri odhodu je pri njih opazoval mnoge
zanimive fiziološke in biološke pojave.
Zato je sklenil, da bo večje število teh
gajbic vzel v posebnem kovčegu s se-
boj v Jugoslavijo.

Prispel je v Maribor. Pri carinskem
pregledu so cariniki prišli tudi do nje-
gove prtljage. Regen jo je pokazal. Car-
iniki so njegovo osebno prtljago vest-
no in natančno pregledali in nato je pri-
šel na vrsto kovčeg z murni. Carinik
ga je resno vprašal:

— In kaj ima gospod tu notri?

— Nič posebnega. Škatle za murne.

— Hm, tako, tako! Izvolite odpreti,
gospod!

— Prav rad. Vidite, da so notri mur-
ni, ki jih rabim kot naravoslovec za
znanstvena opazovanja.

— Hm, hm! Imenitna stvar. Murni in
aluminijaste škatlice? Jako sumljivo,
jako sumljivo! Ne moremo pomagati,
gospod. Stvari so zaplenjene.

In carinik je Regenu zapenil vso
družino murnov z vsemi gajbicami, kaj-
ti v njegovih možganih se je pojavila
zločesta misel, da nima pred seboj sve-
tovnoznanega znanstvenika, čigar ime
za službo vneti carinik še ni nikdar sli-
šal, marveč prav rafiniranega tihotap-
ca, ki skuša vtihotapiti aluminij v Ju-
goslavijo. Murni so romali v posebno
carinsko shrambo. Ves obupan in ne-
srečen je Regen prispel v Ljubljano ter
se takoj obrnil na svojega prijatelja-
sošolca, ki je takrat zavzemal visoko
mesto v pokrajinski oblasti. Temu se je
posrečilo da so razveljavili konfiskaci-
jo, toda cariniki so vztrajali na stališču,
da morajo murne kljub temu zacariniti.

In zacarinili so jih pod postavko «mo-
bilije g. profesorja Regena»...

Radiomagnetski aparat

Je izumil profesor Petrovskij, član geofizič-
nega zavoda v Leningradu. Z njim se mo-
rejo izslediti kovinska ležišča, ne da bi bilo
treba kopati rove. Iznajdbo je preizkusil na
Kavkazu ter odkril po mnogih krajih sloje
železne rude. Vrtanje je potrdilo njegove
napovedi. Pristrol, ki ga ni težko prenašati,
razodeva tudi kakovost kovin v zemlji.

Z letalom na južni tečaj

Byrd in Wilkins pred poslednjo etapo

RIHARD EVELYN BYRD

Vsem bo še dobro v spominu, kako je pred dvema letoma ameriški mornariški komander Byrd v čudovitem šestnajsturnem poletu premeril pot od Kingsbaya na Spitzbergih do severnega tečaja in zopet nazaj na Spitzberge. Naši čitatelji se gotovo tudi spominjajo drznega poleta avstralskega kapetana sira Huberta Wilkinsa s severne Aljaske preko Severnega ledenega morja na Spitzberge. Ta velika uspeha sta zračna junaka tako navdušila, da sta sklenila poskusiti svojo srečo še na jugu: oba se pripravljata, da preletita južni tečaj. Toda medtem ko Wilkins še ni docela gotov s pripravami, se je Byrd že odpravil proti operacijski bazi.

Upamo, da bomo svojim čitateljem ustregli, ako na kratko izpregovorimo o okolnostih tega drznega podvzetja, o težavah in nevarnostih in o znanstve-

nem pomenu ekspedicije. Upoštevati je treba namreč, da je Antarktika v nasprotju z Arktiko, ki jo prekriva ocean z ledenimi ploščami, velikanski kontinent, večji od Evrope, ves pokrit z visokimi gorami, samimi ledeniki. Stotine in stotine kilometrov daleč je sam led, nikjer ni videti skale niti kamenja. Nikjer drugod na svetu se ledeniški značaj ne javlja tako ostro in s toliko energijo kakor baš v Antarktiki. Nekoliko si bomo mogli predstavljati relief tega kontinenta, če povemo, da se na njem razprostira gorovje, ki je štirikrat daljše od Alp in čigar vrhovi niso nič nižji od švicarskih vrhuncev. Zato se morajo letalci, ki bi hoteli preleteti južni tečaj, dvigniti 4000 do 5000 metrov visoko. Prav tako kakor na skrajnem severu omejujejo razgled tudi na skrajnem jugu goste megle, zaradi česar so letalci v neprestani nevarnosti, da se jim letala ne razbijejo ob visokih gorah, zlasti ker se pogosto radi pojavijo snežni viharji. Poletja v našem pomenu besede na južnem tečaju ni. Celo v decembru, januarju in februarju, ki odgovarjajo juniju, juliju in avgustu na naši polobli, se toplomer niti na morju nikdar ne dvigne do ledišča, kamoli visoko gori v gorah. Amundsen je opazoval v višini 2500 do 2800 metrov 25 do 30 stopinj pod ničlo, kako mora biti torej mraz v višini 4000 do 5000 metrov! Po Wilkinsovi sodbi bi tolik mraz ne oviral motorja, treba bi bilo samo po-

SIR HUBERT WILKINS

sebnega aparata, ki bi ogreval zrak, preden bi prispel v motor. Wilkins je letel nad Aljasko v mrazu 35 do 40 stopinj, ne da bi bil imel kake neprilike.

Ali najbolj usodno je pri poletih nad Antarktidi ni ne Eskimov kakor na operacijske baze stavkati, ker letalci nimajo prilike za zasilen pristanek. V Antarktiki ni ne Eskimov kakor na Grenlandiji, ne malih industrijskih kolonij kakor na Spitzbergih, vobče ni poseljenih krajev, kjer bi se zračni brodolomci mogli spustiti na tla. Takisto ni zverjadi; severni medved, čigar meso je že tolikim raziskovalcem skrajnega severa rešilo življenje, je na južni polobli neznana žival. Edina živa bitja, ki jih premore to prostrano ledeno ozemlje, so tulenji in pingvini, ki pa jih je dobiti le v bližini morskega obrežja.

Naposled je za letalce v Antarktiki neugodno tudi to, ker se ne morejo posluževati meteoroloških napovedi, ki bi iz njih mogli sklepati, kdaj jim bo vreme ugodno za start. V zmernejšem pasu južne poloble je otočje tako redko in vrhu tega so posamezni otoki tako zelo oddaljeni med seboj in od antarktičnega kontinenta, da je iz tamošnjih opazovanj docela nemogoče z zanesljivostjo napovedati, kakšno bo vreme v okolici tečaja.

Toda če omenjamo vse te neprilike, ne smemo na drugi strani zamolčati, da bi bil vsak, tudi najmanjši uspeh raziskovalcem veliko plačilo za njihove napore. Že en sam pogled na zemljevid južnega polarnega ozemlja nam razodene, kako nepopolno je naše znanje o tem delu sveta. Dva velika celinska masiva, eden na jugu rtiča Horna, tako zvana Grahamova zemlja, drugi na jugu Nove Zelandije, Viktorijina dežela, vmes pa v presledkih konci oba — evo, to je vse. Južni polarni pas je edini in poslednji razsežnejši predel naše zemlje, ki nam je do danes ostal nepoznan.

Wilkins, ki ga spremlja njegov zvesti pilot poročnik Eielson, si je izbral za izhodišče južni rob rtiča Horna v bližini Grahamove dežele. Ta ekspedicija ima na razpolago dve letali tipa Lockheed, vsako je opremljeno z motorjem za 200 k. s. Wilkins namerava namestiti glavno zalogo živil kakih 300 do 400 km južneje, v notranosti Grahamove dežele. Kakor hitro bo potem našel v bližini te zaloge primerno pristajališče za letalo, ki bi opravljalo zvezo med ba-

zo na rtiču Hornu in zalogo živil, bo Wilkins takoj začel z ekspedicijo v ožjem smislu besede, t. j. s prodiranjem na tečaj.

Byrd si je v nasprotju z Wilkinsom izbral za izhodišče ekspedicije Kitov zaliv na jugu Nove Zelandije; tam, kjer je bil tudi Amundsen začel prodirati na tečaj. Njegova ekspedicija je zelo številna; šteje kakih štrideset mož, med njimi mnogo Norvežanov, ter tri letala. Kakor hitro bo Byrd prišel na svoje oporišče, bo postavil na ledu zlozljive hiše, ki jih je vzel s seboj, medtem pa bo zaloge živil poslal s pasjimi vpregami naprej na Veliko Pregrado (Great Barrier; Velika Pregrada je ogromen ledenik — največji na svetu; razteza se 800 km na vse strani — ki zapira Kitov zaliv v vsej njegovi širini). Ekspedicija je odšla z Nove Zelandije 2. decembra v smeri proti Kitovemu zalivu.

★

Še nekaj življenskih podatkov o Byrdu, zračnem zmagovalcu severnega tečaja.

Richard Evelyn Byrd je bil rojen v Winchestru v Virginiji 25. oktobra 1888. Ko mu je bilo dvanajst let, je prošil starše, naj mu dovolijo, da se z ladjo odpetje na Filipine, kjer da ga čaka neki sošolec, sin dobrih znancev njegovih roditeljev. Toda ko je bil deček na ladji, ga ni bilo več moči izkrcati in tako je na velik strah in grozo ladijskega kapetana prebrodil malone vsa morja. Z osemnajstim leti je stopil v mornariško šolo v Annapolisu. Pozneje pa ga je prijel strast za letalstvo, ki ga do danes ni pustila. Leta 1925. si je iz ptičje perspektive ogledal Grenlandijo; preletel je 6000 milj nad otokom, polnim ledenikov, od katerih dosežajo nekateri višino 3000 metrov.

V maju 1926 se je začelo tekmovanje za severni tečaj. Kdo bo nasledil Pearyja, zmagovalca 6. aprila 1909? Wilkins je na rtiču Barrowu na Aljaski, Amundsen z rakoplovom «Norge» in Byrd z letalom «Joséphine Byrd» na Spitzbergih. Vsi trije so pripravljene — Byrd odnese zmago: devetega maja ob 1 in 53 minut zjutraj, ko Amundsen še spi, vzleti American in petnajst ur in pol kasneje je s tečaja že nazaj na Aljaski, ves bel od snega in oledenel.

In zdaj se pripravlja Byrd, da prav tako zavouje še južni tečaj. Prvi je bil

tam pred njim Amundsen: 14. decembra 1911 je bila že zapiapolala na najjužnejši točki naše zemlje norveška zastava, mesec pozneje angleška (Scott: 18. januarja 1912). Byrd — če se mu posreči! — bo tretji, a prvi z avijonom!

ZEMLJEVID JUŽNEGA TEČAJA

(Glej naslovno stran!)

Terre d'Edouard = Edvardova dežela, Baie des Baieines = Kitov zaliv, Limite de la banquise = Mejnica ledenih plošč, L. des icebergs = Mejnica ledenih gor, terre = zemlja, mer = morje. — Debela črta z Novo Zelandije proti tečaju kaže pot, po kateri namerava Byrd prodreti na južni tečaj.

Edvard, ki je bil in Edvard, ki pride

Že naš narodni pregovor pravi, da jabolko ne pade daleč od drevesa. Istinitost te trditve lahko večkrat preizkusimo v našem vsakdanjem življenju; in isti atavistični zakoni, ki veljajo za nas občane, imajo vrednost tudi za kronarne glave.

Sir Sidney Lees je napisal široko zasnovano biografijo angleškega kralja Edvarda VII., deda sedanjega princa waleškega, ki bo svojemu očetu, sedanjemu kralju Juriju V. sledil na prestolu kot Edvard VIII. V tem življenjepisu, ki ga v Angliji in drugod požirajo tako hlastno, da se mora tiskati neprestano v novih nakladah, se nam razgalja pred duševnimi očmi človeški portret moža, kateremu je vnuk — sedanjí prestolonaslednik — na las podoben v svojem značaju.

Edvard VII.

Je bil odlična družabna osebnost, velik sportnik in nič manjši človekoljub. Te lastnosti so ga, še preden je stopil na prestol, silno priljubile pri ljudstvu. Njegovi materi, kraljici-vdovi, pa so delale velike preglavice. Edvard je bil namreč zabaveželjna natura. Obenem pa je bil zelo vsestranski in žilav. Zanimalo ga je vse, posegel je, če je bilo treba, aktivno v vsak dogodek in ni pustil z vidika nobenega pripetljaja politične ali socialne narave, če se mu je videl vreden pozornosti. Malo je oseb v svetovni zgodovini, ki bi si s takšno pravico ko on postavile za življensko geslo: Homo sum: human nihil a me alienum puto.

Angleška družba, v kateri je postal Edvard VII. merodajen že kot waleški princ, se je pod njegovim vplivom silno preobrazila. Kraljica Viktorija in njen mož sta skrčila družabne stike le na najpotrebnejše. Skrbno sta izbirala med

člani visokega uradništva in starega angleškega plemstva, ki se jim je zdelo vredno zaupanja. Pod vplivom svojega moža je kraljica Viktorija celo privzela njegovo sodbo, da je vsa angleška aristokracija frivolna zalega. Zato sta pazila oba, kralj in kraljica, komu poklanjata svoje simpatije, ki so jih bili deležni le redki izbranci iz vrst plemenitstva. Edinole svečani sprejemi tujih vladarjev so prinesli za njenega vladanja nekoliko izpremembe in živahnosti na dvor. Drugače je vladala najstrožja etiketa in vse prireditve so pogrešale presrčnosti, razigranosti, velikopoteznosti in živahnosti.

Pod pokroviteljstvom waleškega princa so vse te omejitve postale papir. Vse, kar sta ustanovila njegova roditelja, je odpravil. Dotlej predpisana in edino zveličavna družabna lesenost in utesnjenost je izginila iz politike, etike in gospodarstva. Nadomestili so jih ozirno do sporta in zdravstva. Privilegirano rojstvo je izpodrinila osebnostna kvalifikacija. Oligarhija je izginila. Prino Edvard je priznal enako družabno prostost plemenitstvu in izobraženstvu. Čislal je sport in zabavo in ni nikoli vprašal, iz katere družabne plasti je prišel sposoben mož. Bilo mu je vseeno, če se je rodil na aristokratski pernici ali na proletarskem ležišču. Čislal je vsakogar, ki se je umel kosati z življenjem in se je spravil na površje v denarstvu, trgovini in industriji, ali pa se je odlikoval kot uradnik, zdravnik, jurist, umetnik, novinar ali igravec.

Bil pa je tudi pravi pravcati arbiter elegantiarum. Že v detinstvu je pokazal izreden zmisel za družabnost. Zavedal se je ne le dolžnosti, ampak tudi pravic, ki mu jih daje njegov položaj. Predvsem pa si ni delal omejitev kot svetovni potnik. Seznanil se je dodobra z zapadno in južno Evropo (Francijo,

Španijo, Italijo, Nemčijo, Portugalsko, Turčijo, Grško), z novim svetom (Kanado, Zedinjenimi državami), s severno

njegov do vrata zapeti predniki ostro nasprotovali. Povsod, kjer se je pojavil, je napravil s svojo odkritosrčnostjo in prostodušnostjo najprijetnejši vtis. Eden najboljših poznavalcev knezjih značajev tedanje dobe je bila takrat francoska princesa Matilda, nečakinja Napoleona III. V njenem pariškem salonu so se shajali potomci vseh evropskih dvorov, pa tudi možje umetnosti in literature. Waleski princ je večkrat prišel mednje in princesa je zapisala o njem: »Odlikuje se po nenavadni iskrenosti; če govori, pove to, kar misli. Nikdar ne napravlja dojma ljudi, ki se vedejo, kakor bi nekaj skrivali.«

Edvard VII. se je z neomajno lojalnostjo vživel v navade najširših družabnih slojev. Bil je povsod v elementu: na banketih, piknikih in plesih v Italijanski operi in zabavnih gledališčih ter celo na lovu. Navdušil se je za turf in v Sandringhamu je ustanovil lastno žrebčarno, ki je bila na najboljšem glasu izvrstne plemenske konjušnice. Dne 3. aprila 1864 je postal član Jockey kluba in se je redno udeleževal dirk v Newmarketu, Epsonu, Doncastru, Ascotu, Goodwoodu, pojavil pa se je često celo pri polkovnih dirkah v Sandownu in

PRESTOLONASLEDNIK EDVARD

Afriko (Marokom, Tunisom, Egiptom), z Azijo (Sirijo, Palestino) in upoznal je temeljito tudi svojo ožjo domovino (Walesko, Anglijo, Irsko in Škotsko). Ta potovanja so v njem pospeševala zanimanje za ljudi in so mu hkrati branila, da bi se odmikal od družbe. Njegova že v rani mladosti negovana strast za potovanja ne ugasne do poznih let; nasprotno, stopnjuje se, in postaja čedalje intenzivnejša. Iz tega nastanejo svetovljanski običaji. Interesi in nagnenja, ki odgovarjajo tedanji družbi ter ji pomagajo, da se boljše razvije.

Princ je bil zlasti v zadevah etikete nad vse uvideven. Kadar je bila etiketa tesnosrčnejša od njegovih nazorov, jo je lahkega srca pustil v nemar. Tako se je n. pr. zelo rad vozil v najeti kočiji skozi London. Uvedel je tudi običaj kajenja brž po obedu — novost, ki so ji

KRALJ JURIJ V.

drugod. Vsako leto je jezdaril po Co-wesu, v septembru in oktobru pa je lo-vil divjačino na Škotskem.

Ni dolgo trajalo, da se je navadil za-hajati vsako leto zgodaj spomladi na Rivijero, v zgodnji jeseni pa v nemška kopališča. Najprej je obiskoval Wies-

ponos, skupne navade in običaji ter ne na zadnjem mestu občutek nekakšne višje družabnosti, ki jo prinese Anglež že s seboj na svet. Angleška »society« je čudna reč: čeprav navidez dolgo-časna in neprikladna, daje vendar za-vest solidarnosti in protekcije. Biti v tem svetu arbiter elegantiarum ni lah-ka in predvsem ne vsakdanja stvar. To zahteva poleg poguma tudi velikih spo-sobnosti, prožnosti ter velikega tradici-jonalnega oslona.

Waleški princ obvlada docela umet-nost igrati princa, pravilneje rečeno, biti princ. Na modo se razume še bolj nego njegovi predniki. Nič manj pa se ni populariziral kot svetovni potnik in kot osebnost najpristnejšega kova.

Njegova razvojna pot je naslednja: Vzgajal ga je ljubeznivi humanist Mag-dalen Colledgea Mr. Hanseel. Potem so ga poslali na študije v Oxford, kjer se je popolnoma prosto gibal med ondot-

'ANGLEŠKA KRALJICA MARIJA

baden, pozneje Homburg. Tu in tam — na Rivijeri in v Homburgu — se je se-stajal z ruskimi velikimi knezi in kne-ginjami, z avstrijskimi nadvojvodi in nadvojvodinjami, z nemškimi princji in princesami, pa tudi z zastopniki stare francoske aristokracije in z Angleži. Vsako leto je tudi po nekajkrat obiskal Pariz, kjer je »fantoval«. In vsako potovanje mu je dalo novih pobud in vsaka izpremema te vrste je prinesla na njegov dvor novo veselje.

Princ Waleški

bodoči angleški kralj je svojemu dedu v marsičem podoben. On ni samo — kakor ga imenujejo v velikem svetu — »ambassador of Empire« — ampak tudi nekakšen vrhovni šef reklame za sve-tovno tvrdo, ki ji pravimo Velika Bri-tanija. Veliko britansko cesarstvo ni na-vezano na skupno življenje po tej all oni zunanji nujnosti in sili — najmanj pa, kakor se često napačno sodi, po gospo-darski potrebi. Skup ga drže idealne vezi prestiža — imponderabilije, skupen

STARA LEGENDARNA KATI,
znana po vsej Angliji, izroča cvetje za
bolnega kralja.

nimi dijaki. Vrzeli humanistične izobrazbe je izpopolnena še pomorska soča v Osbornu in bivanje v Franciji pri markiju de Bratunéju. Nadalje se je šolal pri Meunierju Escoffierju, profesorju na Ecole des Sciences politiques, kjer se izobrazujejo moderni politiki in urzavniiki. Na »Dantonu« je prepotoval Sredozemsko morje. Sporta so ga učili: Major Cadogan, major Verny in George Drummond.

Princ Waleski ljubi, kakor njegov ded Edvard VII., staro in mlado in pozdravlja povsod, kamor pride ljudi z nasmehom na ustnah. Tradicionalne svečanosti so mu prav tako drage kot moderen sport. Njegova velika prilagodljivost pa je prava pravcata kvintesenca njegove dosedanje priprave za življenje.

Ce je bil že Edvard VII. izredno popularen kralj, ga bo Edvard VIII. po vsej priliki še prekosil. Koiko priljubljenost si je n. pr. pridobil že s tem, da se je dal filmati! Prav nič se ni branil glavne vloge na platnu — prišel je, igral, kinooperater pa je vrtil kljuko vesel, da posnema zalega mladeniča. Da je princ strasten sportnik, ki cení enako polo, golf, tenis, ježo in celo baseball, ni treba poudarjati. On je naravnost idealna inkarnacija modernega pravljčnega princa. Kakšnih uslug je na pr. napravil modi! Ne bomo govorili o pentljicah, ki jih vsak dan zavezujemo pod vratom — omenjamo le njegov »morning-coat« ali cutaway, ter dežnik s kljuko. O slednjem pripovedujejo, da mu je rešil življenje baš waleski princ. Začel ga je nositi samo zato, da reši neko veliko angleško tvrdko pred polomom. Dežniki s kljuko so že začenjali izginjati iz prometa. Kar se ž njim pojavi waleski princ — in evo, prišli so zopet v modo!

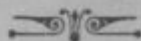
Simpatičen pa je angleški prestolonaslednik tudi v drugih položajih, n. pr. kot »apaš« na krovu »Berengarije« ali preoblečen v elegantno damo, ki s svojimi opazkami razburja vso družbo. A medtem, ko ga v francoskih salonih poznajo pod imenom »prince charmant«, dražestni princ, so mu dali v angleških sportnih klubih drug pridevek. Tam mu pravijo »dars-devil-prince«, smeli, drzoviti princ.

Največjo reklamo je napravil zase in za svoi bodoči imperij z odsotnostjo v času bolezní kralja Jurija V. Lovil je leve ob Tanganiki v Afriki; poročajo

tudi, da jih je nekaj ustrelil. Tedaj pride v srce Afrike sifirana brzozavka: Kralj resno bolan. Princ se v začetku ne vznemirja in lovi dalje. Sele na ponovno sporočilo, da je obolenje življenjsko opasno, obrne Afriki urbej, hiti v Dar es Saalam, ki služi kot pristanišče provinci Tanganika in čaka tri dni na prihod križarke »Enterprise«.

Potem pa se začne potovanje, ki spominja na fantastično brzino romanov Julesa Vernea. Ladja reže valove z naglico 33 morskih milj ali 56 kilometrov na uro. Približno tako hitro kakor drve naši brzovlaki! Vrača se skozi Aden, Suez in Aleksandrijo, izstopi v italijanskem Brindisiju, sede na vlak in drvi z naglico 80 km na uro proti domovini. Iz Tanganike bi ga lahko bilo prineslo letalo tekom treh dni v London. Ampak Afrika še nima rednega letalskega prometa in takšno podjetje bi bilo tudi zvezano s prevelikim rizikom. Dvehi takih življenj — kralja in prestolonaslednika — pa ni mogoče postavljati na tehtnico. In tako potuje sire rajši po morju in kopnem, kakor po zraku. Ne smemo pa pozabiti, da na Angleškem letalo ni na glasu kraljevskega prometnega sredstva. Še danes se vozi kralj k otvoritvam parlamenta s konjsko vprego v gala kočiji in ne v avtomobilu. In letalo bi lahko pomenilo, da je kraljevo stanje res tako opasno, da ni rešitve za njegovo življenje. Vse v vsem torej je bil povratek waleskega princa pristno angleški...

Waleski princ je že danes bolj priljubljen nego katerikoli njegov prednik. Živel je mnogo med ljudstvom in ga je spoznaval neposredno. Pokazal je odlične vrline kot človek, vojak in gentleman. Dejstva, da je tudi velik prijatelj zabave, mu nihče ne šteje v zlo. Z dedom pa ga veže ena, mogoče najvažnejša temeljna poteza v vladarskem življenju: težnja, da bi spoznal ljudstvo neposredno iz življenja, ne iz knjig in suhoparnega pripovedovanja. Sleherna politična teorija mu je tuja, zato ne prevladuje v angleških vodilnih krogih zaman prepričanje, da bo Velika Britanija pod njim nanovo vzcvetela.

Ivan Podržaj

Novo leto invalida Hromca

— Vse bo dobro! jo potolažil Vinko Hromec svojo nevesto, ki je sedela za hrbtom njegove matere in se jokala.

— Le pomiri se, Marta! Vinko že ve, kaj pravi, se je oglasila starka, ki je do sedaj trdovratno močala, ker ni hotela motiti sinove dobre volje.

— Vedno pravi tako, je kratko odvrnila Marta in si pokrila objokane oči z robcem.

— Kako naj pa rečem, če mi je obljubil sam predsednik upravnega sveta, da bo priporočil mojo prošnjo. In uradnik, ki vpisuje prošnje, mi je dejal, da so prišle samo štiri in da so gospodje na seji govorili največ o meni.

— Vidiš, Marta, Vinko se vedno prej prepriča, preden izreče, kaj takega, jo je hrabrila mati in pomignila sinu, ki je hotel oditi.

— Tako, mama! Pogledal bom, kaj dela Jožica.

In Vinko je odšel. Komaj je zaprl za seboj vrata, se je Marta oklenila starke in zaplakala je znova.

— Ne joči se, Marta. Pomisli, kako mora biti Vinku, če te vidi vedno objokano.

Iz veže je odmeval suh kašelj.

— Ah, mama, saj mu verjamem vse. Samo... Njene besede so se izgubile v glasnem plaču.

Tudi starki so se zalesketale oči v solzah.

— Vem, draga, predobro vem, kaj misliš. Pa ne bo tako hudo, če se bo ravnal po zdravnikovih nasvetih, je zadrževala starka in gladila Marto, ki je ihtela ob njenih nogah.

— Tako grozno se bojim... Kar misliti ne smem... Zdi se mi, da je vse zoper mene... Ljudje, svet, Bog...

— Marta, Marta! Jo je pokarala starka.

— Če je pa tako, Bog pomaga samo bogatim.

Starka jo je rahlo odrinila in vzdihnila.

— Mama, tako je. Kaj moremo za to? Če bi bili mi bogati, bi poslali Vinka v Švico, v Afriko in zdravniki bi ga rešili — z božjo pomočjo, je previdno pristavila in si obrisela solze.

— Bog je dober. On nam bo pomagal, čeprav nismo bogati. Le poglej, kakšno

bogastvo je pri Mihčevih, pa je le moral umreti!

— Mama, Mihec je bil star, Vinko je pa mlad!

V sobo je stopil Vinko, držeč za roko drobno dekletce, ki se je poredno upiralo.

— Mama, mama! je zaklicalo dekletce in steklo v Martino naročje.

— Pomisli, je dejal Vinko, sedela je na vrtu in se igrala z mačko! V takem mrazu!

— Mama, saj ni les! Plav nič me ne zebe.

— Porednica mala, zakaj jeziš papana? ji je zapretila s prstom Marta.

— Saj ni les, je ugovarjalo dekletce in se oklenilo Vinkovih kolen.

Vinko se je sklonil, da bi privzdignil dekletce, pa se je počasi vzravnal položil roko na prsa in se sesedel na stol...

To je bilo na drugo adventno nedeljo popoldne, ko je pritisnil prvi mraz.

★

V nedeljo po Božiču, ko praznuje verni svet spomin kralja Davida, so se peljale z jutranjim vlakom na Goličavo tri ženske: Vinkova mati, njegova nevesta in njegova hčerka. Vse tri so molčale. Celo mali Jožici se je zdelo, da ne sme govoriti, kajti vsa njena vprašanja so ostala neodgovorjena.

Marta je imela s seboj dvoje pisem. Eno je bilo iz mesta in je bilo veselo, drugo pa je prišlo z Goličave in je bilo žalostno. V prvem so sporočili Vinku Hromcu, da so ga sprejeli za vratarja banke in da mora nastopiti službo-takoj drugi dan po novem letu, v drugem pa je pisal upravitelj z Goličave, naj bi čimprej obiskali Vinka Hromca...

Spodaj v zasneženi dolini, obliti s solncem, je baš zazvonilo k veliki maši, ko so stopile neme ženske skozi duri goličavskega poslopja. Tihno in otroško svečano je stopala mala Jožica po stopnicah in po hodniku, ko so ji rekli, da mora biti pridna, ako hoče videti papana.

V prostorni dvorani je ležal ob oknu z razgledom čez dolino Vinko Hromec. Ko je zagledal pri vratih najprej mater, nato Marto in poleg nje Jožico, so se mu razširile oči v neizmerni radosti. Jo-

žica se je ustavila in gledala po dvorani. Sele potem, ko jo je prijela za roko stara mama, je zagledala papana, ki jo je čakal z obema rokama. In Marta? Njeni koraki so bili svinčeni in le s težavo je prehodila kratko pot do postelje.

Vinko se je samozavestno pohvalil, da mu je bolje in da se bo že drugi teden vrnil domov. Usmiljenka, ki je stala ob vznožju postelje, se je obrnila proti steni.

— Zakaj si žalostna, Marta? jo je začuden vprašal Vinko.

— Zebe jo, je odvrnila mati.

— Tako mraz je, se je premagala Marta in vzela iz torbice pismo iz mesta.

Vinko sam ga je prečital.

— Mar nisem rekel?... Vse bo dobro... Kar z vami grem, sicer ne morem nastopiti z novim letom...

— Papači, papačil je klica'a Jožica, ko je slišala, da gre kar ž njimi domov.

Pristopila je usmiljenka in ga uverila, da mora ostati še par dni v postelji za-

radi mraza, kar da je naročil zdravnik, ki je sicer dovolil, da sme domov.

Tako so se dogovorili, da ga bodo v banki izgovorili z nenadnim prehladom, in on je bil ves srečen. In preden so popoldne ženske odšle, mu je morala Marta obljubiti, da pride k njemu tudi za novo leto...

★

Na Silvestrov večer, ko je mala Jožica baš prižigala svečice na bornem drevescu, je močno potrkalo na vrata. Bil je poštar z brzozavko.

Marta jo je skoraj raztrgala, ko je odpirala. Začela je čitati...

— Mama! je vzkliknila in omahnila.

— Papaček! Kje je papaček? je prisakljala Jožica.

— Papaček je v raju... je mirno odgovorila stara mama ko je zagledala Marto in brzozavko poleg nje.

— Jaz tudi!... Mama... pejmo... in stala mamica tudi... vsi... vsi... glemo k papačku...

Bolezni prihajajo iz vsemirja

«Da je vsemirje po'no nek'ih nam še nepoznanih sil in da iz vseh živih bitij izžareva neko valovanje, neki električni fluid, ki smo ljudje po večini zanj neobčutljivi, ki pa vžlic temu učinkuje na nas, o tem sem že davno prepričan.» pravi slavni prirodoslovec in fizik Lahovski. Vse je možno, ali človek vendarle lahko verjame samo tisto, kar je s poskusi dognano. In Lahovski se je dolgo in izčrpno ukvarjal z radiacijami živih organizmov, preden je izrekel gornje besede. Rezultate teh raziskovanj je njegov sodelavec prof. Claude Bernard imenoval »hipoteze dela«. Pod tem naslovom je tudi profesor d'Arsonval objavil dela Lahovskega iz katerih posnemamo nekaj zanimivih odstavkov.

Radiozveze med pticami in žuželkami

Treba je priznati, da so izsledki Lahovskega že dozoreli preko meja same teorije in njegove nenavadno samonikle ugotovitve je praksa že mnogokrat neizpodbitno potrdila. Ogrodje njegove te-

orije se v glavnem opira na štiri osnovne misli, ki bi bile: Vsako živo bitje izžareva neke žarke, neko valovanje. Večina živih bitij je zmožna sprejemati in tudi dešifrirati te valove. Vse živali, ki letajo po zraku: bodisi ptice, bodisi žuželke, imajo te zmožnosti v posebno veliki meri, dočim bitja, ki so že po svoji naravi ustvarjena za življenje na tleh ali v vodi, v tem pogledu daleč zaostajajo. Njih zmožnost oddajati in sprejemati valove je neprimerno manjša. Voliv solčne svetlobe na razširjanje teh valov sili nekatere ptice in žuželke, pri katerih je zmožnost sprejemanja valov posebno velika, da letajo in si iščejo hrane samo ponoči. Druge pa, ki imajo v tem pogledu zgolj normalne zmožnosti, morajo opravljati vse to no dnevi, ko jim pomaga tudi vid.

Kakor hitro priznamo, da imajo živa bitja res te zmožnosti, si lahko pojasnimo nešteto zagonek iz življenja prirode, nešteto vprašanj, na katera dosejaj ni bilo moči točno odgovoriti. Pred vsem se nam razodene čudoviti instinkt za orientacijo, ki ga tolikanj občudujemo pri nekaterih živalih, zlasti pri pti-

cah selivkah, ki lete skoraj v ravni črti, čez oceane in kopnine proti svojemu cilju. Za primer denimo poštne golobe, ki se vselej vrnejo naravnost nazaj v svoj rodni golobnjak, razen v primeru, da so bili izpušteni v bližini anten, velikih radiotelegrafskih postaj, ki dozdevno pticam popolnoma zmešajo čut za orientacijo. Še bolj izrazite so te zmožnosti pri netopirjih, ki se vedno, pa naj si bo v najtemnejših nočeh, v ravnih črtah poganjajo za plenom, ne da bi jim pri tem količkaj pomagal sluh ali vonj. Ali pa ptiči »compagnoli« s Skandinavije, ki s prvim mrazom zapuste norve-

PRIRODOSLOVEC IN FIZIK
LAHOVSKI

ške gore in se spuste na dolgo potovanje proti jugu. Pot jim gre, kakor da bi jo potegnili z ravnalom. Ovir, ki natele nanje, se ognejo v polkrogih, da za njimi spet povzamejo natanko prvotno smer. Nekateri metuljčki si znajo poiskati družice na stotine kilometrov daleč, kadar jih pogon po razmnoževanju sili k temu.

Vse to je bilo sicer že dolgo znano, ali težko je bilo dognati, kako živali zaznavajo in predvsem, kako proizvajajo elektro-magnetne valove, ki posredujejo te »zmožnosti po instinktu«. Lahovskemu, ki je dobro podkovan v radio tehniki, ni bilo težko dokazati, da imajo živa bitja posebne vrste organov za sprejemanje radio valov. Dognal je, da so se ti organi pri živalih zlasti v ušesih, kjer so pri nekaterih vretenčarjih

tako razvili, tako popolni, da delujejo kakor radio goniometri na ladjah ali zrakoplovih, s katerimi je moči popolnoma točno ugotoviti to ali ono točko v prostoru. Na ta način se ptice neprestano zavedajo svojega vsakokratnega položaja v prostoru in s tem tudi v stalni zvezi s plenom, ki ga love po zraku. Pri žuželkah so ti organi za sprejemanje valov tako izraziti, da v njih tipalkah lahko domnevamo nekakšne antene, podobne onim pri brezžičnih postajah.

Lahovski, ki je skušal svoja opazovanja še bolj utemeljiti in raztegniti pojm medsebojnih komunikacij z radio valovi, si je dejal takole: Najenostavnejše oscilacije, ki povzročajo te valove, bo vsekakor najti pri najprimitivnejših živih organizmih, to je pri enostaničnih bitjih. Res je našel v stanicah nekakšne nitke, zavite v obliki tuljav, ki so povsem slične umetnim napravam te vrste, v katerih nastaja električno nihanje in z njim tudi valovanje.

»Življenje,« je globokoumno dejal Lahovski, »se ne izraža v ničemer drugem kakor v oscilaciji celic, v nekem neprestanem iskanju ravnotežja med energijo valov, ki jih celica sprejema in onih, ki jih zopet izžarja. In tako se tudi zdravje kaže v energijskem ravnotežju posameznih stanic, ki sestavljajo telo. Kakor hitro nekatere med njimi to ravnotežje izgube, vplivajo neprijetno še na ostalo staničevje, kar se pokaže kot bolezen. Smrt, ki pomeni popolno uničenje organizma, nastopi tedaj, kadar se poruši ravnotežje vseh ali pa vsaj skupine kakih poglavitnih stanic.«

Nazadnje si je avtor zadal še vprašanje odkod organizmi črpajo energijo, ki jo v obliki izžarjanja valov uporabljajo za občevanje s svojo okolico. To vprašanje ga je zapelo v nova raziskovanja, ki so ga privedla do tehle važnih izsledkov:

Universion

Vsemirje je polno najrazličnejšega žarkovja od najkrajših do najdaljših valov. Učenjaki so to nazvali eter, v širšem pomenu besede. Ali Lahovski sam ga je krstil za »Universion«, da bi mu dal širši in točnejši pomen. Skozi ves Universion pa prodirajo kozmični valovi ki so lažji kakor vsi drugi in lahko prodro dva metra globoko v svinec ali pa nekaj desetih metrov v zemljo, preden toliko oslabe, da niso več učinko-

viti. Od njih najbrže tudi živa bitja črpajo energijo, ki jo nato kot lastne valove zopet izžarjajo.

Od kod prihajajo kozmični valovi? Nikomur doslej še ni uspelo, da bi odkril to tajno. Nemara jih izžarja sonce, ali pa katera izmed daljnih zvezd. Dejstvo je, da ti valovi res obstojajo in jih je bilo moči že večkrat dokazati s preciznimi aparati. In baš ti valovi, ki so nevidni in nepristopni našim čutom, posegajo na vseh straneh v naše življenje. Ze poprej smo dejali, da si življenje lahko mislimo kakor neko energijsko ravnotežje posameznih stanic. Lahko si predstavljamo, da skušajo to ravnotežje porušiti valovi, ki jih izžarjajo bakterije in sicer na ta način, da s svojo večjo energijo uduše nihanje stanic ali pa ga vsaj ovirajo. Če je stanica prisiljena nihat drugače, kakor ji je dano od narave, tedaj seve ne more živeti normalno. Stanica oboli in spet ozdravi šele v primeru, da z nekimi pomožnimi valovi podpremo njeno prvotno nihanje ter s tem paraliziramo zločeste valove mikrobom.

Težko pa je vprašanje, s kakšnimi valovi naj pomagamo obolelim stanicam, kakšno orožje naj uporabljamo, da ne bo ranilo obeh organizmov, ki sta zapletena v ljuto medsebojno borbo. Ker je namen pomožnih valov samo podpreti slabotne oscilacije bolnih stanic, ne pa zatreti mikroba, zaradi tega Lahovski ni vzel na pomoč radijevih ali röntgenskih žarkov, čijih valovi so vobče uničevalni, marveč se je zatekel k daljšim valovom, ki jih izžarjajo prav hitro nihajoči električni toki.

Vpliv teh valov na staničevje človeškega ali živalskega organizma se najbolje vidi pri zdravljenju raka. Preden pa se s tem seznanimo, je potrebno še omeniti vpliv tal na žarkovje, ki odloča o našem zdravju. Bodisi kozmične valove ali pa one, ki jih izžarjajo organizmi sami zemlja deloma vsrka vase. Nekatere vrste terena jih vsrkavajo laglje, druge zopet težje ali pa sploh ne. V peščen svet prodro ti valovi posebno globoko in tla v tem primeru prav nič ne vplivajo na njih učinek. Nasprotno pa so ilovnata tla nepropustljiva za valove, ki jih v neki meri odbijajo, a mimo tega izžarjajo še druge.

Geologija in obolenje na raku

Lahovski trdi, da je tam, kjer ljudje prebivajo na ilovnatih tleh, najčešče na-

letej ljudi, bojne na raku. Nasprotno pa je bilo njih število v peščenih pokrajinah mnogo manjše. Da bi svojo trditev še bolj podpri, je Lahovski zbral bolezenske statistike Pariza, departmana Seine in vseh večjih francoskih mest ter jih primerjal med seboj. Rezultat je bil presenetljiv in je popolnoma jasno pokazal, da je obolenost na raku v veliki meri odvisna od geološkega ustroja tal, da je domača točno proporcionalna propustljivosti za kozmične valove.

Med prebivalci mesta Memphis v Zedinjenih državah je najti malokoga, ki bi imel raka. Zdravniki so na podlagi teorije Lahovskega doznali, da je to najbrže pripisovati vodi, ki jo uporabljajo tamkajšnji meščani in ki jo po večini črpajo iz studencev in artezijskih vodnjakov. Rudninske snovi, tako si razlagajo ta pojav, izžarjajo najbrže take valove, ki skupno s kozmičnimi in onimi, ki jih izžarjajo stanice same, ustvarjajo ono harmonično ravnotežje, ki smo ga že poprej imenovali zdravje. Nekaj podobnih primerov so posebne znanstvene komisije pozneje ugotovile tudina Francoskem, in povsod se je pokazalo, da so taki nenavadno zdravi kraji vselej dobivali vodo iz studencev sredi vasi, če ne pa vsaj iz vodnjakov v neposredni bližini.

Povsem tem se vidi, da za ljudi, ki bivajo v nezdravih krajih ne bi bilo težko najti uspešnih profilaktičnih sredstev proti najrazličnejšim boleznim. Treba bi jim bilo le vbrizgavati, ali pa s hrano dovajati organizmu take snovi, katerih valovi bi skupno s kozmičnimi ustvarili popolno ravnotežje staničevja, ki je potrebno za zdravje.

Zal, da ta problem ni tako lahko izvedljiv, kakor se vidi, zakaj treba bi bilo za vsakega človeka posebej ugotoviti, katerih snovi mu je treba, kar je seve povsem nemogoče. Lahovski je naglo uvidel, da se po tej poti ne pride nikamor in je zaradi tega zgrabil problem od druge strani. Če kozmičnih valov ni moči paralizirati, si je dejal, tedaj se jim je treba vsaj umakniti, da nas ne dosežejo s svojimi pogubonosnimi silami. V ta namen je Lahovski predlagal, naj bi se stanovanja v takih krajih opremila z umetnimi zbiralci kozmičnih valov, s posebnimi antenami in okvirji, kakršni so v navadi pri radiju, ter vobče z razsežnimi kovinskimi predmeti, ki absorbirajo električne valove in jih pretvarjajo v neškodljivo to-

ploto. Dalje je predlagal, naj bi se pred kozmičnimi valovi zaščitile tudi posamezne osebe. To bi bilo moči doseči s sklenjenimi bakrenimi obroči, ki se primerno okrašeni lahko nosijo kakor pasovi, zapestnice, ovratnice itd. V teh sklenjenih obročih je moči kozmične valove v nekaterih primerih skoro popolnoma uničiti.

Te ideje Lahovskega se nemara vidijo ekstravagantne in marsikak skeptik se jim bo ironično posmejal. Pa nič zato; svojo učinkovitost so pokazale že v tolikih primerih, da jim je bodočnost zamčena.

Zdravilni bakreni obroči

Da bi dokazal pravilnost svoje teorije, je Lahovski začel v umobolnici Salpé-

trière zdraviti rastline po metodah, ki jih je bil predlagal. V prvi vrsti je šlo

za ozdravljenje nekaj desetih geranij, ki se jih je lotila neka izrazita rastlinska bolezen, ki je povsem slična raku. Roža, ki jo popade ta bolezen, je izgubljena in ne pomaga nobeno zdravljenje in nobena operacija. Vsaj doslej je bilo tako. Lahovski pa je vzlic temu izbral deset geranij in jih začel obzarjati s prav kratkimi radio valovi. Tekom enega meseca je vseh deset geranij popolnoma ozdravelo, tako da so izginili celo zunanji bolezenski znaki. Nasprotno pa so se vse ostale rastline v nekih mesecih klavrno posušile.

Še več je dosegel Lahovski. Ko je malo pozneje ponovil poskuse z geranijami, je zopet dosegel sijajne uspehe, a to pot z mnogo enostavnejšimi pripomočki. Okrog bolne rastline je pritrdil obroč iz bakrene žice, tako da se konca nista dotikala. V dveh mesecih je bila rastlina popolnoma zdrava.

Po teh presenetljivih laboratorijskih uspehih Lahovskega je še mnogim zdravnikom s prav tako preprostimi pripomočki uspelo ozdraviti še marsikatero komplicirane bolezni pri ljudeh in živalih. Raku samemu doslej še niso mogli do živega, vzlic temu, da je v nekaterih primerih že uspelo doseči znatno olajšanje te strašne bolezni.

Počakajmo, kaj bo prinesla bodočnost. Lahovski nam je odkril povsem nov svet, v katerem se počutimo še silno tuje, ki nas pa vzlic temu navdaja s pričakovanjem velikih dogodkov in odkritij.

Rasto Pustoslemšek

Lev N. Tolstoj in ljubljanski državni pravdnik

Poleti 1908 je Avstro-Ogrska proglašila aneksijo Bosne in Hercegovine ter s tem izzvala vihar ogorčenja zlasti v Srbiji in Rusiji, pa tudi po vsej ostali Evropi. Že itak silno napeti odnošaji med Srbijo in Avstro-Ogrsko so se zbog aneksije tako zelo poostriili, da je časopisje že jelo razpravljati o možnosti oboroženega konflikta med obema državama. Takrat so ruski listi prinesli vest, da se za bosansko vrašanje živo zanima tudi Lev N. Tolstoj in da namerava o tem problemu javno spregovoriti.

Jesenj istega leta se je vršil v Ljubljani vseslovanski novinarski kongres,

ki se ga je udeležilo izredno veliko število ruskih politikov in kulturnih delavcev, med njimi Pavel Miljukov, general Volodimirov, Aleksander Stahovič, grof Bobrinski in drugi. Povsem naravno je, da je takrat rusko časopisje, na čelu mu petrograjsko »Novoje Vremja« in moskovsko »Russkoje Slovo«, ki je imelo celo v Ljubljani svojega posebnega dopisnika, izredno veliko pisalo o Ljubljani in Slovencih.

Ko je nato 20. septembra prišlo do znanih krvavih dogodkov v Ljubljani, je tudi rusko časopisje obširno registriralo te dogodke in poslanec Aleksander grof Bobrinski, ki je ob septemberskih

dogodkih še sam bil na Gorenjskem, je imel v gosudarstveni dumi (državnemu zboru) v Petrogradu oster govor proti zatiranju Slovencev s strani avstrijskih oblasti ter zlasti ogorčeno žigosal konfiskacijsko prakso v Ljubljani, katere žrtev je bil tokrat skoraj vsak dan »Slovenski Narod«. Ruski listi so seveda poročali o tem nastopu grofa Bobrinskega v prilog Slovincem in eden izmed njih

DRŽ. PRAVDNIK TRENZ

— zdi se mi, da je bilo to »Novoje Vremja«, ki sicer ni objavljalo slik. — je celo priobčil iz gosudarstvene dume sliko Bobrinskega, držedelega v rokah zaplenjeni, popolnoma pobeljeni »Slovenski Narod«. V Rusiji so torej takrat več pisali in govorili o Slovencih in Ljubljani, kakor kdaj preje. Tako so postali pozorni na Ljubljano in Slovence tudi v Jasni Poljani in ko je Lev Nikolajevič Tolstoj odpravljal svojo poslanico proti aneksiji Bosne in Hercegovine, je uvrstil Ljubljano med ona mesta, kjer naj prvič izide njegova epistola proti avstrijskemu nasilstvu posebe in proti vojni vobče...

V začetku decembra 1908 je dobilo uredništvo »Slovenskega Naroda« priporočen debel zavoj iz Jasne Poljane. Bila je v njem poslanica Leva Tolstega, pisana na stroju. V besedilu so bile korekture, pisane s črnilom, ki jih je očividno

opravil Tolstoj sam, kakor je bilo razvidno iz svojeročnega podpisa koncem teksta. Poslanici je bil priložen list pisateljevega osebnega tajnika in telesnega zdravnika dr. Dušana Magovičskega, da mu je Lev Nikolajevič naročil, naj pošlje njegovo poslanico o aneksiji Bosne tudi v Ljubljano »Slovenskemu Narodu« s prošnjo, da jo v slovenskem prevodu objavi do ochem dan, dne 19. decembra. Uredništvo se je seveda čutilo s tem izredno počaščeno in odlikovano, saj je bil »Slovenski Narod« poleg praških »Narodnih Listov« in Lvovskega »Galičanina« edini list v avstrijski državni polovici, ki je dobil Tolstega spis v objavo.

Za prevod je naprosil glavni urednik pesnika Antona Aškerc, ki je bil na glasu, da popolnoma obvlada ruski jezik. Aškerc je v par dneh vrnil rokopis, češ da je z drugimi deli tako preobložen, da ne more napraviti prevoda do določenega roka. Ker nismo dobili drugega prevajalca, sem se lotil prevoda jaz. Izredno dolge perijode, predvsem pa izrazi iz modroslovja so mi povzročali dokaj truda, a zmagal sem vse težave in sredi meseca decembra je bil prevod izgotovljen.

Z velikim zanimanjem ga je prečital Mačover, a je takoj pripomnil, da se je bati, da zapade Tolstega poslanica spričo takratne izredno ostre konfiskacijske prakse v Ljubljani rdečemu svinčniku državnega pravdnika. »Kazalo bi,« je menil, »da priobčimo preje primerno notico o Tolstega članku, morda si bo državni pravdnik potem vendarle premislil, preden bo uveljavil pri nas običajno konfiskacijsko prakso tudi napram Tolstemu.« To notico smo priobčili v sredo 16. decembra. V nji smo objavili, da prinesemo 19. decembra o aneksiji Bosne izviren, veleznaniiv članek, ki ga je nam poslal Lev Tolstoj. Tej objavi smo dodali to-le pripombo: »Stališče, ki ga zastopa Tolstoj glede aneksije Bosne in Hercegovine, teme ji na že znanih njegovih religioznih in etičnih načelih. Povsod v vseh državah, kjer respektirajo glas in mnenje tako velikega moža, kakor je grof Lev Nikolajevič Tolstoj, bodo listi lahko prinesli njegovo razpravo brez najmanjše spremembe. Toda pri nas so razmere drugačne, pri nas živimo v izjemnih razmerah in lahko bi se celo zgodilo, da bi bil Lev Tolstoj, ki se mu klanja v spoštovanju in občudovanju ves svet, v

Ljubljani konfisciran. Zato smo primorani, nekatere stvari iz omenjenega spisa izpustiti...»

Ta notica je imela uspeh. Tako drugi dan dopoldne je telefoniral državni pravdnik Trenz v redakcijo, da bi rad govoril o Tolstega članku z odgovornim urednikom in ga prosi naj bi prišel k njemu v urad. Vzel sem Tolstega spis in se odpravil na državno pravdnništvo. Ko sem odprl vrata, mi je Trenz smeje se prišel naproti in vzkliknil: »Nič ne bo s člankom! Sem že dobil iz Gradca telefonično naročilo, da naj ne g'ede na svetovni sloves Tolstega brez pardona konfisciram njegov članek, ako se v njem neugodno izraža o aneksiji...» Sedel je nato k pisalni mizi in nadaljeval: »Veste, razmišljal sem o stvari in prišel do zaključka, da tega ukaza ne bom izvršil. Tolstoj je Tolstoj! Ako se hočejo v Gradcu blamirati, naj se, jaz se ne bom!« Zaprošil me je, da mu dam

prečitati Tolstega spis. Izročil sem mu prevod. Članek je bil zelo dolg, čital ga je skoraj pol ure. Ko je prišel do odstavka, kjer je imenoval Tolstoj Avstrijo implicite »гнездо roparjev« in nasvetoval, naj tisti, ki se jih tiče v znak protesta proti aneksiji odlože orožje kakor nazarenci, je nagubančil čelo in se popraskal za ušesom. Ko je bil s čitanjem gotov, je vstal in mi vrnil rokopis z besedami »Hud poper je to, gospod urednik, toda Trenz se noče blamirati! Slovenski Narod lahko brez skrbi objavi Tolstega članek v celoti, jaz članka ne bom zaplenil!«

Dne 19 decembra 1903 je izšel v Slovenskem Narodu članek »Lev Nikolajevič Tolstoj o priklopljenju Bosne in Hercegovine k Avstriji« in res ni bil zaplenjen.

Prški »Narodni Listy« so priobčili istega dne isti članek, a so bili — konfiscirani.

TAJNOSTI PRASVĚTA

Kaj pripoveduje kresilni kamen

Bilo je v tridesetih letih prejšnjega stoletja, ko je našel francoski raziskovalec Boucher de Perthes v naplavljenih množinah gramozu s krednimi griči omejene doline Somme v Pikardiji množico kresilnih kamnov raznih oblik. Vidno je bilo, da so imeli ž njimi opraviti predzgodovinski ljudje, kajti nemogoče je bilo, da bi bila narava ustvarila tako čudno oblikovane, zdaj tope, zdaj koničaste kamenite bete, ki so se tako dobro prilagali človeški roki. Ko pa je Boucher de Perthes l. 1839. svoje kresilnikove bete v Parizu pred ožil pripoznanim zastopnikom znanosti, so se mu rogači L'homme fossile u' existe pas, je učil, kakor je znano, veliki prarodoznanec Cuvier, ni ljudi, ki bi bili živeli pred zgodovinsko dobo. In njegova avtoriteta je popolnoma zadostovala, da je takratne učenjake pritegnil k sebi. Prvotne »sekire in noži« so morali čakati še dve desetletji, preden so jih pripoznali za pristne izdelke človeške roke.

Dandanes seveda ne dvomi noben prirodoslovec v obstoj predzgodovinskega človeka. Sedaj že vemo, kako

številne so bile najdbe ostankov človeka iz starodavnosti. Mnogo bogatejša pa je zaloga orodja, orožja itd., s katerim je uspešno bil boj za obstanek. Tako velika je v tem oziru dediščina po pračloveku, da si s pomočjo tega obsežnega gradiva lahko naslikamo jasen načrt njegovega življenja.

Po tem, so-li izkopana orodja bolj surovo ali bolj lično obdelana, razločuje predzgodovinsko raziskavanje različne stopnje razvoja, ki so dobile svoja imena po prvih ali po najvažnejših najdiščah. Tako se n. pr. zelo zgodnja doba kulturne tehnike po najdišču Reutel pri Ypernu v zapadni Flandriji imenuje rentelien, nekaj mlajša po belgijskem kraju Mesvin mesvinien, obe pa spadata v tako zvano eolitsko dobo prakulture, v dobo jutranje zarje človeške orodne tehnike. Tei eolitski dobi sledi paleolitska s svojo naizgodnejšo stopnjo strépyien (po vasi Strépy pri Monsu v Belgiji, in poznejša uchelléen (Chelles pri Parizu), acheuléen (St. Acheul pri Amiensu), monstérien (Le Monstier v Dordogni), solutréen (Solutré pri Lyonu) in magdalénien (La Ma-

deleine v Dordogni). Vse to pa so seveda pojmi, ki se neprestano menjajo in dandanes nikakor še ne opisujejo stalnih razdob. Saj je moralo preteči več stotisočletij, preden so nastale iz čisto preprostih orodij reuteliena elegantno obdelana magdalenijske dobe, stotisočletij, v katerih je silno pomembna ledena doba všo severno Evropo in velik del severne Amerike podjarmila svoji brutalni vladi.

Kakor uči Albreht Penck, najznamenitejši poznavalec zgodovine ledeno dobe, so ledeniški velikani štirikrat prodrli s severa, uničujoč vse življenje, kolikor se jim ni moglo umakniti pravočasno. Vsakokrat, kadar so se ledeniki umaknili nazaj, pa je nastopilo toplejše medčasje, v katerem je pregnano življenje zopet naselilo ledu proste pokrajine. Dobo ledenih dob je preračunil učenjak na 300.000 let, dobo toplejših medčasij pa na 200.000. Kadar koli se je ledeni velikan umikal, se je za njegovim hrbtom enakomerno izpreminjala pokrajinska slika. Kraj ledenikov je obrobila sibirski mahovita stepa ali tundna, ki je tajajočemu se ledu sledila proti severu in se z rastočo toploto polagoma izpreminjala v pravo travnato stepe, kakršno kaže južna Sibirija še dandanes. Na njej so bivale stepske živali in strašni prašni viharji so divjali preko nje, puščajoč za sabo priko, apnenasto plast. Šele zadnji ledeni dobi in njeni stepi je polagoma zopet sledil gozd.

Brez dvoma je za časa ledene dobe človek že živel. Ako nas vse ne moti, imamo celo že dokaze, da je že hodil po zemlji v predhodnji zemeljski periodi, v terciarni dobi. Ves ta zgodnji čas njegovega bitja pa mu je bil kresilni kamen pomočnik na počasni poti k osvajanju kulture. Z njegovo pomočjo je postal gospodar živalstva okrog sebe. Mogoče in verjetno je, da je v najstarejših časih s samim krepelicem ali kolom skušal kljubovati močnejšim živalskim sovražnikom: pravo gospodarstvo nad večinomoma močnejšimi tekmeči v boju za obstanek pa si je pridobil šele s kresilnikovo tehniko.

Morda je le po naključju prišel do nje, ko je naključno opazoval, da počen ali razbit kresilnik ne kaže ravnega, ampak školjkasto udrt prelom in da imajo drobci in odletki zato ostre robove, ki se dajo, ker je snov dokaj trda, porabiti za marsikaj. Tak ostro-

rob bet je bil v mišičasti roki pračloveka pč boljše orožje nego leseni krepeljci; en sam močan udarec z njim po sovražnikovi glavi je moral strašno učinkovati. Ko je bil človek to srečno spoznal, potem mu ni bilo več treba premišljevat, da je spoznal tudi vrednost takih ostrorobnih kresilnikovih odletkov za strganje in skobljenje, za sekuro ali nož pri razkosavanju lovskega plena in za druge namene.

Koliko morejo storiti kresilnikova orodja, nam je praktično pokazal neki danski graščak, ko je gradil kladaro (kočo iz neobtesanih hlodov). V teku desetih ur, kakor poroča Schwantes, so z eno samo kresilnikovo sekuro posekali 26 jelk srednje debelosti in jih oklestili. Čez 81 dni je kladara, ki so pri njeni gradnji rabili samo kamenito orodje, že gotova stala na vrtu. Ako je bila sekira dalje časa rabljena, so jo morali nabrusiti, rezilo so morali namreč znova obtleči. Čim dalje so bile sekire rabljene, tem manjše in ličnejše so postajale.

Dolgo časa se je človek zadovoljeval s tem, da si je iz naravne zaloge kresilnikovih črepij izbiral samo tiste, ki so bile najprimernejše za njegovo rabo. Potem je pričel odbijati konice in robove, ki so ga motili, ker so se mu pri rabi zasajali v pest. Nazadnje se je tudi naučil, da si je z lastnim delom iz okroglastih kresilnikovih kep napravljaj pripravno orožje in orodje. V vsakem muzeju za narodoznanstvo lahko zasledujemo ob pristnih najdbah spočetka zelo počasi, potem pa čedalje hitreje napredujočo razvijanje kresilnikove tehnike. Orodje iz eolitske dobe je v vsakem oziru še jako preprosto in kaže, da njega izdelovalec še ni imel smisla za obliko.

Umetniški čut se kaže šele pri oblikah strevnienu, še jasneje pa pri oblikah cheleena, pri katerih dobivajo razna orodja čedalje bolj mandeljnasto vnanost. V achuleenu postaja obdelovanje ličnejše in enakomernejše, v solutreenu dobimo poleg mandeljnatih orodij že čudovito skrbno izdelane konice za sulice in puščice v elegantni obliki lovorjevega lista, zraven pa nalletimo na lične konice za narezane puščice, ki zopet kažejo novo iznajdbo vzbujeneza in za udelejštvovanjem stremečega čuta za obliko. V solutreenu in magdalenieniu se nazadnje čedalje bolj

izpopolnjujoča se tehnika pračloveka izkuša že na kosteh lovskih živali.

Preiskujoč in primerjajoč pogled na različna orožja in orodja ter na njih najdišča nam jasno odkriva razmere, v katerih je živel človek ledene dobe. Kajti poleg orožja in orodja leže večinoma tudi ostanki živali, ki se je hranil z njih mesom, katerih kosti so mu v marsičem koristile in kojih krzno si je ovijal okrog prezebajočega telesa, da se je branil mraza.

V najstarejši ledeni dobi je hodil po evropskih tleh poleg človeka še *Elephas meridionalis*, južni slon, predhodnik starega slona (*Elephas antiquus*), ki je zopet živel pred mamutom z volnato dlako. S temi so se družili dolgodlakavi nosorogi, silni prabiki in divji volci, jeleni, severni jeleni, divji kozli in divji konji, predvsem pa tudi strašno oboroženi roparji, silni jamski medvedi, levi in hijene.

Človek ledene dobe je prebival v jamah, ki jih je bila žuboreča raztajana voda od časa do časa vedno umikajočih se ledenikov izjedla v apnenčeve skale. Za to lastnino se je moral pač pogosto srdito boriti s sovražnimi roparicami. Poleg zapuščin prazgodovinskega človeka so našli v mnogih diluvialnih špiljah tudi brezdvomne ostanke kosti za posamezniki jamskega medveda, ki je svoj lovski plen tudi rad používal v varnih skrivališčih. Pred večjo človeško inteligenco pa se je roparska žival morala umakniti. Pravi prebivalec in gospodar jam je bil poslej človek, pralovec s kresilnikovim odletkom kot splošnim orožjem, kot bojnim in mirovnim orožjem. V jami je lovski plen razkosaval in používal, v jami je obdeloval kožo in kosti pobitih živali, v jami je pokvarjeno orodje nadomeščal z novim. V jamah pa so že tudi zgodaj plapolali rdeči jeziki plamena. Njega umetno proizvajanje, krotitev in negovanje po iznajdbi orodja je bilo zopet odločilno kulturno delo pračloveka.

Je-li bil morda tudi prvi kulturni plamenček umetnega ognja, ki naj bi nikdar več ne ugasnil, izkresan iz kresilnika? Je-li iskrica, ki je ob razkosavanju kamena odletela in skočila na lahko vnetljivo snov, pračloveku dala povod, da jo je ujel in skrbno čuval? Kdo bi to vedel? Nobena pesem, noben spis nam ne poroča o tistih izgubljenih srečnikih, ki se je pod njih rokami izvršilo

tisto nasledkov polno kulturno delo. Sicer pa tudi nimamo dokaza, ki bi kresilniku mogel odrekati njegovo vlogo pri tej iznajdbi, ki se je brzkone vršila samostojno na več krajih na zemlji. Za gotovo vemo samo to, da so prastanovalci Evrope že znali proizvajati ogenj, ko je po zemlji hodil še starodavni slon kot dedič tropičnih gozdov terciarne dobe.

Tudi v notranjosti pračlovekovih jam je svetlo in prijazno plapolal ukročeni plamen, ko so zunaj divjali snežni viharji in so se po rečnih strugah grmeč in treskajoč ledene plošče premikale naprej. Če je vihar divjal tudi več dni in tednov, človeku zdaj že ni bil več resno nevaren. S svojci je sedel v prijetno razgretem domovanju, si pekel obed, izdeloval obleko iz živalskih kož in sanjaril ob »domačem ognjišču« o minulih in prihodnjih lovskih uspehih.

Takemu brezdelju mamutovega lovca se ima brez dvoma tudi kresilnikova tehnika zahvaliti, da je polagoma napredovala. Vežbali so se v tehniki ne samo iz potrebe, ampak so se igrali z njo. Skušali so vedno znova in vedno bolj dovršeno doseči določeno idealno obliko, dokler niso nazadnje po srečnem naključju prešli k novi idealni obliki. Iz množice po raznih nahajališčih raztresenih kresilnikovih orodij se da tudi naravnost sklepati, da so se tu izdelki igračkaranja s tehniko združili z resnično rabljenimi orodji.

V magdalenenu je, kot smo že rekli, tudi kost zadela čast, da se je dvignila na stopnjo važnega kulturnega gradiva. S pomočjo neizogibnega kresilnika so rezljali, žagali, stružili in brusili iz njega, iz kosov rogovja in slonove kosti najrazličnejša orodja. A ne samo to: pričeli so tudi orodja okraševati! Iz kratkih in enostavnih, ritmično v vrste nabranih zarez so postale daljše črte, ki so se dotikale v določenih kotih. Na ta način so nastali, kakor je mogel stopnjema dokazati daljnovidni göttingenski profesor Verworn, najprej enostavni in potem bolj zamotani geometrični vzorci. S tem pa tudi že stojimo ob zibeli prave umetnosti, iste umetnosti, ki se poslej v premi črti dviguje višje in višje, visoko gori do Michelangela in Rafaela. In tudi ta umetnost izvira iz kresilnika.

Umetnost življenjskega človeka pa se ni končala pri ornamentiki na orodju, pri geometričnih vzorcih na kosteh

bizona, na rogovju severnega jelena in na mamutovih zobeh. Rastla je tudi v območju čudovito visoko razvite figuradne umetnosti. Ustvarila je dela okroglaste plastike in plastike v visokem reliefu, dala nam je risarije in slike. V številnih španskih in francoskih votlinah, posebno v votlinah idilicne doline Vezere v Dordogni, v diluvijalnem «Louvr» so našli stene pokrite z velikimi prastarimi umetninami, kakor stene modernih galerij z oljnatimi slikami. Obiskovalci teh votlin so se čudili stotinam s kresilnikom globoko vpraskanih podob najbolj priljubljenih lovskih živali. Nekatero manj posrečeno so se menjavale z drugimi, ki so bile napravljene čudovito resnično po naravi, mnoge izmed njih čedno pobarvane z okrino prstjo.

Vsa ta velikanska snov, ki je dosedaj skoraj še popolnoma neuporabljena, mora, kakor pravi profesor Verworn v svojem izvrstnem delu o «Začetkih umetnosti», tvoriti podlago za vse poizkuse, kako naj sledimo psihološkim koreninam razvitka umetnosti. Poslej ne bomo smeli iskati začetka umetnosti v slikarijah starih Egipčanov in Babiloncev in tudi ne v kiparstvu in slikah na vazah starodavne Grčije, marveč v arheolitičnih in paleolitičnih kulturah predzgodovinskega človeka, katerih začetki «leže morda petdesetkrat dalje za našo dobo nego tiste stare kulture sredozemskega morja».

Po K. W. Neumannu — Al. B.

Predzgodovinske risbe: Severni jelen na paši. (Najdeno l. 1873. v Kesslerlochu pri Thaingenu v severni Švici)

Jon Bratescu

Ubogi Trik

Danes, kakor včeraj in predvčerajšnjim, sem se vrnil domov praznih rok, ne da bi bil ustrelil enega samega kljunača. Kako izvrsten je ubogi Trik! Izsledil ga na deset korakov, se plazil s pritajenim dihom in stopa tako previdno, da ne zašumi niti ena bilka. Na štiri korake stoji ko bronast lik in čaka, da se približam. Toda listje je še pregosto. Ni še padla slana in noben list ni še odletel. V gostem listju se pač sliši pričji let, toda videti ga ni mogoče.

Predvčerajšnjim je letelo kakih dvajset kljunačev in včeraj ravno toliko, pa niti enkrat nisem mogel ustreliti. Pes bo zopet nervozen in me bo vedno bolj jezil. Bolje bi bilo, da sem počakal do prve slane. Toda strast ne pozna nikakih pametnih pomislekov, nagaja mi in me poganja naprej.

Dokončal sem vse delo, ura je ravno dve. V par minutah bom v gozdu in imam še štiri ure za lov. In da se ne bi kesal, se pritiska Trik k meni, me tol-

če z repom in me sprašuje s pogledom, ki pove več nego bi mogle besede:

— Kaj ne, peljeva se na lov?

O, danes se bo pač ohladila njegova vročica. Vzel sem s seboj šibo, ki je ležala doma že celo leto. In da si Trik zapomni, kaj pomeni moj klic »šiba«, sem zavpil to besedo in mu priložil udarec. Tiho je pogoltnil udarec in v veliki zadregi ždel pri mojih nogah na vozu...

Dospela sva. Ponoč je deževalo. Morda bo tu še več kljunačev.

Res, že po par trenutkih je spremenil Trik hojo, se p'azil in gledal... Stopil sem bliže. Trik se je obrnil in me pogledal, kakor da bi hotel nekaj povedati. Pripravil sem se na strel in bistro gledal, da bi opazil ptiča. Pes je stal nepremično. Po par minutah sem slišal let, videl pa nisem nič. Tudi pri drugem ptiču ista slika: pes je stal prav tako, me gledal, nato let ptiča, ki ga nisem videl in ki me je hotel ma'o potegniti. Trik se je vznemiril in se spustil v dir z dolgimi skoki.

— Počasi, sem vpil, počasi!

Toda lovski hazard ga je imel še bolj v oblasti nego mene. Zopet isto. Za minuto se je ustavil, nato pa dirjal naprej ko norec. Ptič se je za trenutek zbleščal nad travo, toda ni mi prišel na strel. Trik me je začudeno gledal in iz njegovih oči sem čital:

— Ali ga res nisi videl?

In zopet se je spustil v dir. Zaman sem ga klical. Moram ga prijeti in ga pretepst. Ustavil se je. Ko sem se mu približal je sedel po strani na levo.

— Sem! sem klical, toda ni se zmenil.

— Šiba! sem zavpil z vsem glasom. Prestrašen po mojem kriku je odletel kljunač izpod Trikovega smrčka.

Trik je otopen, sem si mislil, ga vabil k sebi in ga prijel za ovratnik ter mu

naložil kopo udarcev. V začetku je stoično molčal, končno pa je prišel žalostno cviliti.

— Nesrečnež, kaj si storil?

Udaril sem ga še enkrat in ga spustil. Stresel se je in skrbno odšel na iskanje. Tu je bilo listje redkeje in sem mogel natančno zasledovati njegovo početje. Stopal sem hitreje za njim. Trik se je zopet obrnil k meni in ko sem bil po njegovem mnenju dovolj blizu, je naglo napravil dva koraka. Kljunač je odletel in jaz sem ga ustrelil.

Trik je pobral plen in ga položil pred moje noge. Prijel sem ga za glavo, mu gledal v njegove dobre oči in ga gledal po mehkih ušesih. Gledal sem ga le po glavi, kajti po telesu je čutil gotovo še bolečine udarcev, ki so bili tako krivični. In še le sedaj je razumela moja človeška pamet njegove pasje pomisleke in njegov pogled:

— Hodi naprej, jaz stražim tu!

Sedaj sem razumel smisel njegovega napada: kljunač bi se bil moral med dvema nevarnostima dvigniti bolj strmo, kakor pa mu veleval njegov nagon.

In jaz sem ga pretepel za sijajno potrdilo njegove premišljenosti... Sram me je pred tem pogledom, ki gori v niem samo sla po ofenu in nič sovraštva za nezasluzeno kazen.

— Odpusti mi, Trik, odpusti...

E. Urban

Potapljač v borbi s polipom

Strahotne zgodbe o ogorčenih borbah z gigantskimi polipi, najodvratnejšimi pošastmi oceanov, smo doslej poznali malone samo iz pravljic in iz fantastičnih pripovedk. Zato bo tem bolj zanimivo poročilo o dramatičnem boju med potapljačem in polipom, ki se je v resnici odigral. Junak tega boja je poklicni potapljač A. E. Hook, ki ga je letošnje poletje v morskem zalivu Kraljice Charlotte, kjer je polipov v izobilju, na morskem dnu napadel ogromen polip.

Ko je bil Hook trčil na pošast, je bil tako globoko, da trije možje, ki so stregli signalnim vrvm in zračnim cevem, niso dobili od njega nikakega življenjskega znaka in zatorej niso vedeli, kaj se dogaja v morskí globini. Ko je potapljač dal znamenje, naj ga potegnejo kvišku, je bila njegova leva noga ovita od pet metrov dolge lovke, druga tri metre dolga lovka pa se je bila ovila okrog njegovega trupa gor do ramen. Po teh delih, ki jih je bil Hook med bojem odsekal pošastnemu polipu, so zoologi presodili da je polip imel pet lovk dolgih nič manj ko šest metrov in tri dolge po pet metrov. Polipovo telo samo je bilo dva metra dolgo in dva in pol metra široko, njegove oči pa so bile tolike ko majhen krožnik. Po vsem tem je treba Hookovega protivnika šteti med največje polipe, kar jih je kdaj videlo človeško oko.

Hook je imel nalogo, da popravi pokvarjene naprave za ribolov, in se je spustil v globino 25 metrov. Ker je bilo morje razmeroma hladno, si je nadel popočno potapljaško opremo ter vzel s seboj električno svetiljko in kopje z dolgim hrastovim ročajem in zelo ostro plosko iekleno ostjo. Tako kopje je običajno orožje potapljačev in služi, kakor pač nanese prilika, za kavelj pri dviganiu pogreznjenih lesenih hloedov ali pa za obrambno orožje pred morebitnimi napadi. Na srečo je bil Hook dan prej konje tako ostro nabrusil, da ni rezilo prav nič zaostajalo za britvilo.

Hook pripoveduje

»Ko sem stopil iz čolna,« je pozneje pripovedoval potapljač, »sem se naglo

spustil na morsko dno. Tam sem pri-trdil svetiljko na pogreznjen lesen hloed, pregledal signalne vrvi in cevi za zrak ter sem se baš pripravil, da se lotim naročenega mi dela, ko sem iznenada zagledal izven svetlobnega snopa svetlo liso, ki je počasi prihajala vedno bliže. Nisem mogel vedeti, kaj bi naj to bilo. Sprva sem si mislil, da je ona lisa beli trebuh mrtve ribe, ki se mi je zdela nekam nenavadne oblike, ter da jo je tok gnal proti meni. Da se preverim, sem vzel v roke kopje in sem se jel počasi približevati oni beli lisi. Toda, kdo popiše moje presenečenje in grozo, ko zagledam nenadoma pred seboj blede mrliške lice! Oči so bile široko razprte, zleknjene roke so se zibale v valovih. Bela lisa, ki sem jo bil videl, so bile cape predpasnika, ki so fantastično plapolale na truplu.

Ves preplašen sem že hotel planiti k signalni vrvi, ko se je zdajci pojavila nad truplom strahotno velika masa z dvema velikima, nepremičnima, srepro strmečima očesoma in z ustí kakor kljunom gigantskega orla. V pošasti sem na mah prepoznal polipa, ki pa je bil vsaj petkrat, šestkrat večji od onih, na katere sem bil naletel tekom svojega dolgoletnega delovanja. Odvratni stvor se je počasi pomikal s štirimi lovkami, dve drugi roki, če ju smemo tako imenovati, pa je iztezal naprej. V ostalih dveh lovkah je viselo ono človeško truplo, ki ga je polip oprezno vlekel z lovkami kakor pristaniški žerjav tovor. Ni me sram priznati, da sem se prestrašil, zelo prestrašil. In če bi mi ne bila lebdela pred očmi misel, da čaka tudi mene strašna usoda v lovkah morsklega vampirja, ne vem, ali bi se bil mogel toliko zavesti, da bi zbral ves pogum, da pošast ugonobim. Moje kopje je bilo s svojim lahkim lesenim ročajem in s težkim, ostro nabrušenim jeklenim rezilom čudovito pripravno orožje, vsekako mnogo boljše od vsakršne harpune in sličnih instrumentov.

Stal sem izven svetlobnega snopa svetiljke in sodil sem, da me polip še ni videl. Ni izključeno, da je baš soj svetiljke privabil pošast. Dejstvo je, da se mi je strahotni polip vedno bolj približeval, dokler ni bil s svojo velikan-

sko lovko, ki jo je iztezal proti moji glavi, jedva še tri metre od mene. Vešči potapljači so mi vedno svetovali, da v bojih s polipi vselej najprej poskusim odrezati jim lovke. Toda jaz se nisem ravnal po tem nasvetu, temveč sem planil naprej, kolikor so mi dovoljevali težki svinčeni podplati, in zamahnil s kopjem proti pošasti. Ker pa sem preslabo meril, je kopje zgrešilo cilj ter je samo oprasnilo veliko lovko, ki je z njo polip oklepala truplo. Opazil sem, da so postale kretnje te lovke nekam počasnejše, kakor da bi bila žival izgubila oblast nad njo. Ali še preden sem mogel kopje potegniti nazaj, da bi vnovič zamahnil, me je druga lovka, ki se je vila po tleh, že zagrabila za levo nogo. Z naporom vseh moči sem se skušal osvoboditi nevarnega objema; ali čeprav tehtam blizu sto kilogramov in sem tudi sicer močne konstitucije, sem se počutil kakor nemočno dete v slonovem trobcu. Lovka se je vedno bolj oklepala moje noge in jo stiskala s toliko silo, da sem uverjen, da bi mi jo bila odtrgala, če bi ne bil imel na sebi potapljaške opreme iz debelega gumija. Vedno višje in višje so se vzpenjali železni obroči, dokler ni bila vsa noga do stegna ovita z njimi.

Boj na življenje in smrt

Vse to se je odigravalo tako naglo, da sem se jedva utegnil toliko domisliti, da sem s kopjem zamahnil po lovki, a na vso nesrečo sem jo zgrešil. Tisti mah je od zgoraj nalik fantastični velikanski kači segla že druga lovka proti meni, poskušajoč doseči mojo desnico in kopje v njej. Če bi se bila pošasti ta namera posrečila, bi bil izgubljen. Položaj je bil skrajno kritičen in mislil sem že, da mi je odbila poslednja minuta, zlasti ko se je nenadoma okrog mene vse stemnilo: polip je bil spustil okrog sebe temno, črnilo slično tekočino, ki je niti žarki moje svetiljke niso mogli predreti.

Ničesar nisem videl pred seboj in tako mi ni ostalo drugega, kakor da slepo udriham s kopjem okrog sebe: Na srečo sem pri tem pogodil najnevarnejšo lovko, ki se je vila nad mojo glavo. Rezilo jo je gladko presekal in v svoje neizmerno veselje sem videl, kako se je odločila od trupa. Od mojih obupnih zamahov se je voda okoli mene razgibala in pregnala temno teko-

čino; zagledal sem srepro name uprte strašne oči in pošastno žrelo, ki je bilo jedva pol metra oddaljeno od mojega obraza. Z naglo krettno sem zapičil ost kopja polipu pod žrelo, pograbil ročaj z obema rokama in ga z vso močjo potisnil od sebe. Kopje se je nalik britvi zarilo v polipa in prerezalo ostudno žival na dvoje. Pošast se je sesedla pred mojimi nogami na tla, ali ogabno mehka nekrvava gmota se je

še zmerom gibala; vsi odrezani deli lovk so intenzivno in krčevito trepetali, se zvijali zdaj v zvitke, zdaj se spet širili in udarjali na vse strani. Bil je strašen prizor... Toda boja in nevarnosti še davno ni bilo konec, zakaj obe razpolovljeni telesi sta še živeli in sta me vsako zase napadali dalje. Od zgoraj se mi je bližala lovka, ki je bila mnogo daljša in debelejša od drugih, in še preden sem jo utegnil odsekati, se mi je ovila okrog leve roke in života. Tako sta bili leva roka in noga v oblasti polipa, in če bi ne bil imel na sebi kompletne potapljaške obleke, bi bil izgubljen, zakaj sesači, ki so bile z njimi lovke na gosto posejane, so mi silili celo skozi gumi v telo. Lovke so me tako trdo stiskale, da so mi malo-

ne zdrobile rebra. Moči so me že jele zapuščati, toda moj obupni položaj me je silil, da vztrajam še nadalje v borbi za življenje. S prosto desnico sem pograbil kopje za ost in ga z vso silo potisnil med levo roko in prsa. Posrečilo se mi je; prerezal sem lovko. Tako sem si bil osvobodil roki ter sem se pripravljaj, da rešim še levo nogo iz strašnega objema. Naposled sem razsekaj še one lovke, ki so se vile na tleh, in iztrgal mrtvo človeško truplo iz polipovega objema. To je bilo vse, kar sem še mogel storiti; utrujen do smrti sem dal znamenje, naj me potegnejo kvišku.

Ko sem bil spet v čofnu, sem našel prijatelje v hudem strahu. Menili so, da sem se ponesrečil, in so se že pripravljali, da mi pošljejo pomoč. Pripovedoval sem jim o boju v morskii globini in o njega srečnem izidu; bili so veseli, da se je vse tako srečno končalo, in so me jeli osvobajati trdih objemov lovk. Odsekani kosi so še vedno živeli in so se na krovu zvijali kakor kače.

Ko sem se opomogel od prestanega boja in strahu, sem se še enkrat spustil v morje in privlekel na dan ono človeško truplo. Spoznal sem v njem svojega starega prijatelja Henrija Hilleya, kuharja na vlačilcu »Warren«, ki se je bil pred tednom dni potopil v bližini. Najbrže je bil zaposlen v kuhinji

ter je bil prepasan z belim predpasnikom. Ta predpasnik je bil bržčas ona bela lisa, ki me je bila prva opozorila na polipa ter mi morda tako rešila življenje.◀

GRETA GARBO,

ki igra v filmu »Ana Karenina« po romanu L. N. Tolstega glavno vlogo.

○ ○ ○

Lesorezi v današnji številki so delo grafika E. Justina.

Današnja umetniška priloga

Naša današnja umetniška priloga »Podkoren« po originalni fotografiji gđe. Dane Kuraltove nas vodi na skrajno mejo države na izvir Save Dolinke. Poglejte našo prilogo, ki to pokrajino kaže v zeleni obleki, pa boste videli, da je današnja slika posneta skoraj z istega mesta. Izredno posrečena fotografija je uspela znani mladi sportnici in amaterki, ki je s tem dokazala, da tudi v fotografiji drži korak s svojimi tovariši-turisti.

«ZIVLJENJE I' SVET» stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrtletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi: Ljubljana, Prešernova ul. 54.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrtletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. — FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Urejuje Božidar Borko. — Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani.

Foto Dana Kurnitova

Podkoren